

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Marian Heile

**VARUDE ARVESTUS JAEMÜÜGIGA TEGELEVATES
ETTEVÕTETES EESTIS**

Lõputöö

Õppekava MAJANDUSARVESTUS JA ETTEVÕTLUSE JUHTIMINE,
peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Ester Vahtre, EMBA

Tallinn 2019

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 7120 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Marian Heile

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 172761BDMR

Üliõpilase e-posti aadress: marianheile@outlook.com

Juhendaja: Ester Vahtre, EMBA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE.....	3
SISSEJUHATUS	4
1. VARUDE ARVESTUS JAEKAUBANDUSES	6
1.1. Varude arvestussüsteemid ja arvestusmeetodid.....	7
1.2. Ühiku tegeliku soetushinna meetod	10
1.3. Kaalutud keskmine soetushinna meetod.....	12
1.4. FIFO-meetod.....	15
1.5. LIFO-meetod.....	18
1.6. Varude hindamine.....	22
1.7. Varude inventeerimine.....	22
2. VARUDE ARVESTUSE UURING JAEMÜÜGIGA TEGELEVATES ETTEVÕTETES JA SELLE TULEMUSED	27
KOKKUVÕTE	43
SUMMARY	45
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	47
LISAD.....	50
Lisa 1. Küsimustik	50

LÜHIKOKKUVÕTE

Valitud lõputöö teema on väga aktuaalne, kuna iga ettevõtte jaoks on oluline omada järjepidevat ülevaadet varude arvestusest.

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada, milliseid varude arvestuse meetodeid kasutatakse jaekaubanduse ettevõtetes Eestis ning anda hinnang varude arvestuse probleemidele.

Lõputöö peamised uurimisküsimused:

1. Kuidas toimub inventeerimine erinevates jaemüügiga tegelevates ettevõtetes?
2. Millist arvestusmeetodit kasutatakse Eestis jaemüügiga tegelevates ettevõtetes kõige rohkem ja miks?
3. Kas esineb inventeerimisel probleeme ja millised need on?
4. Millised on olulisemad probleemid varude arvestusel?

Autor käsitleb lõputöös varude arvestust ning arvestussüsteeme ja –meetodeid, samuti varude hindamist ja inventeerimist. Autor viis läbi küsitluse, millele vastas 31 ettevõtet, kellelt saadud vastuseid analüüsiti.

Töö tulemustest on võimalik järeldada:

1. Üldjuhul toimub inventeerimine ettevõttes kas üks kord aastas või kaubagruppide kaupa pidevalt. Enim kasutatakse skännereid ja tarkvarakoosesisus olevat inventuuri moodulit.
2. Kõige enam kasutatakse jaekaubandusega tegelevates ettevõtetes Eestis FIFO-meetodit.
3. Enamikel vastanutest ei esine inventeerimisel probleeme.
4. Olulised probleemid varude arvestusel seisnevad kaupade hinnapoliitikas.

Kokkuvõtteks võib väita, et autori püstitatud eesmärk sai täidetud, kuid arvestades seda, et Eestis on väga palju jaemüügiga tegelevaid ettevõtteid, kellest vastas ainult 31 ettevõtet, siis ei saa konkreetseid väiteid esitada.

Võtmesõnad: Varud, arvestusmeetodid, arvestussüsteemid, inventeerimine, küsimustik.

SISSEJUHATUS

Varud on varad, mida hoitakse müügiks, toodetakse müügiks tavapärase äritegevuse käigus ning tarbitakse tootmisprotsessis või teenuste osutamisel (Otsus-Carpenter 2014).

Varude arvestus suurendab informatsiooni läbipaistvust ettevõtte varude kohta (FinancesOnline 2018).

Tõhus varude arvestus põhineb teadmisel, mis ja kui palju on varusid laos olemas ning kui palju on vaja juurde tellida (GEP 2018).

Lõputöö teemaks on autor valinud "Varude arvestus jaemüügiga tegelevates ettevõtetes Eestis". Autori arvates on see teema väga tähtis ja aktuaalne, sest see näitab ettevõtte hetkeolukorda ehk kas varud on alles ning milline on nende seisukord ja väärtus.

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada, milliseid varude arvestuse meetodeid kasutatakse jaekaubanduse ettevõtetes Eestis ning anda hinnang varude arvestuse probleemidele. Jaekaubandusega tegelevad ettevõtted võttis autor sihtgrupiks seetõttu, et jaekaubandus on Eestis oluline tegevusharu, kus varude osakaal on väga kõrge. Varude juhtimine ja hindamine on just jaekaubanduses kõige kriitilisem valdkond.

Lõputöö peamised uurimisküsimused:

1. Kuidas toimub inventeerimine erinevates jaemüügiga tegelevates ettevõtetes?
2. Millist arvestusmeetodit kasutatakse Eestis jaemüügiga tegelevates ettevõtetes kõige rohkem ja miks?
3. Kas esineb inventeerimisel probleeme ja millised need on?
4. Millised on olulisemad probleemid varude arvestusel?

Lähtuvalt töö eesmärgist seati järgmised lõputöö uurimisülesanded:

1. Esitada ülevaade varude arvestuse metoodikast;
2. Kirjeldada uuringu sisu ja viia uuring läbi;
3. Analüüsida uuringu tulemusel saadud vastuseid;

4. Selgitada välja varude arvestuse probleemid Eesti jaekaubandusettevõtetes.

Lõputöö koosneb kahest osast: esimene osa käsitleb üldiselt varude arvestust ning arvestussüsteeme ja –meetodeid, samuti varude hindamist ja inventeerimist. Teises osas tutvustatakse läbiviidud empiirilist uuringut ja tuuakse välja saadud tulemused.

Lõputöö kirjutamisel on kasutatud erialast kirjandust ning interneti artikleid ja materjale nii eesti kui ka inglise keeles.

1. VARUDE ARVESTUS JAEKAUBANDUSES

Kõike, mida ettevõttes, asutuses või organisatsioonis vajatakse, võib käsitleda varudena. Ülevaadet varudest vajatakse eesmärgiga saada teavat, mis ja kui palju on olemas või mida on vaja juurde soetada. Selleks peab olema varude osas järjepidev arvestus.

Varude arvestus hõlmab põhiliselt materjalide, kaupade, lõpetamata ning ka valmistoodangu arvestust. Varud võetakse arvele kõigepealt nende soetusmaksumuses. Soetusmaksumuse hulka arvestatakse ka kõik kulutused, mis on vajalikud viimaks varud nende olemasolevasse asukohta ja seisundisse. (RTJ 4 2017)

Pooltoodete ja valmistoodangu soetusmaksumuseks on nende tootmisomahind (Tikk 2016, 75).

Soetusmaksumuses või netorealiseerimismaksumuses, sõltuvalt sellest kumb on madalam, toimub varude edasine kajastamine bilansis. Varud tuleb üle vaadata väga tähelepanelikult igal bilansipäeval. Varud tuleb alla hinnata, kui varude netorealiseerimismaksumus on langenud nende soetusmaksumusest madalamale ning väärtuse langus on kestev. Varude allahindamise vajadus tekib kui (RTJ 4 2017):

- varude füüsiline inventuur on tuvastanud, et varud on riknenud või nende füüsiline seisund on halvenenud;
- sarnaste varuobjektide turuhind on langenud;
- teatud varuobjekte pole pikema aja vältel suudetud müüa ega kasutada ning eksisteerib kahtlus, kas neid suudetakse realiseerida mõistliku aja vältel.

Iga jaemüügiga tegeleva äri eesmärk on see, et ettevõtlus toimiks häireteta ning tegevuse tagajärjel saadakse kasumit. Sujuvaks toimimiseks peab olema piisavalt varusid ning tuleb osata ette näha, millal võivad need otsa lõppeda. Samas peab arvestama, et tellitakse ainult niipalju kui suudetakse ära müüa. Eelnevat arvestades saab öelda, et käibevahendite eesmärgipäraseks kasutamiseks kooskõlas seatud eesmärkidega on oluline pidada süsteemselt varude arvestust. (FinancesOnline 2018)

Ettevõtetal, kes tegelevad jaemüügiga, on oluline müügitulu suurendamiseks näiteks pühade või tähtpäevade ajal soetada piisavalt varusid. Ka majanduse jähinemise või languse ajal, mil tarbija ei ole aktiivne kulutama oma rahalisi vahendeid, tuleks eriti teravdatult juhtida varusid.

Jaemüügis võivad parimad ajad muutuda kiiresti halvimaks ajaks. Suurenenud nõudlus ja suuremad tehingute mahud tähendavad, et ettevõttel läheb piisavalt hästi.

Suurenev klientide nõudlus kiireima teenuse järele muudab selle olukorra veelgi keerulisemaks. Paljude jaemüüjate jaoks on üha raskem tasakaalustada tõhusat varude juhtimist kasutades pidevalt areneva tarbijatehnoloogia eeliseid. (Rauscher 2015)

1.1. Varude arvestussüsteemid ja arvestusmeetodid

Varude arvestuse meetodi valimisel kasutatakse üht alljärgnevatest alternatiividest: kas pidev või perioodiline arvestussüsteem. Perioodiline ja pidev varude arvestussüsteem on teineteisele vastanduvad raamatupidamismeetodid, mida ettevõtted kasutavad olemasolevate kaubavarude koguste jälgimiseks. (Blystone 2018)

Kui ettevõtte on väike, võib perioodilist arvestussüsteemi kasutada varude arvestamiseks, sest saab kasutada ainult kassaaparaati ja lihtsaid raamatupidamisprotseduure. Kui ettevõtte müüb pigem teenuseid kui tooteid, ei pruugi üldse olla tarvis varude arvestussüsteemi, välja arvatud juhul, kui ettevõttel on teenuste osutamiseks vajalikud varud, nagu näiteks toidukaubad restoranides. (Peavler 2018)

Kui ettevõtte kasvab, võib ettevõtte soovida üle minna pidevale varude arvestussüsteemile, kuna see võimaldab igal ajal ettevõtte varukontole ligipääsu (Ibid).

Kui soovitakse järjepidevat varude ülevaadet, kasutatakse pidevat arvestussüsteemi, milles jälgitakse kaubavarusid ning varude uuendamine toimub koheselt pärast müüki või ostu. Suurettevõtetal on tavaliselt kasutusel pigem pidev arvestussüsteem kui perioodiline arvestussüsteem, mis tuleneb suuremahulistest varude tehingutest. (Peavler 2018)

Pidevas arvestussüsteemis uuendatakse kaubavarusid ja müüdud kaupade kulu pidevalt iga ostu-müügitehingu järel. Samuti võib varukontol olevate varude seis uundamine olla vajalik mõne muu tehingu järel, näiteks ostu/müügi tagastamine, ostu allahindlus jne. Ostud debiteeritakse

otse varude kontole, kus iga müügi puhul tehakse kaks raamatupidamiskannet: üks varude müügiväärtuse ja teine müüdud kaupade kulu dokumenteerimiseks. Ostude kontot ei kasutata pidevas arvestussüsteemis. (Jan 2018)

Perioodilises arvestussüsteemis kaubavarusid ja müüdud kaupade kulu ei uuendata pidevalt. Selle asemel on ostetud varud kirjendatud ostude kontole ja iga müügitehing on kirjendatud raamatupidamiskande kaudu. Seega ei kasutata aruandeperioodil müüdud kaupade kulu kontot. See määratakse kindlaks aruandeperioodi lõpus sulgemiskande kaudu. (Ibid)

Erinevused kahe süsteemi vahel: varude konto ja müüdud kaupade kulu konto on mõlemas arvestussüsteemis kasutusel, aga pidevas arvestussüsteemis uuendatakse neid aruandeperioodil pidevalt, kuid perioodilises arvestussüsteemis uuendatakse neid kontosid ainult perioodi lõpus. Ostu kontot, ostu tagastuste ja allahindluste kontot kasutatakse ainult perioodilises arvestussüsteemis ja uuendatakse pidevalt. Pidevas arvestussüsteemis debiteeritakse ostud otse varude kontole ja ostu tagastused krediteeritakse otse varude kontole. (Ibid)

Varude perioodiline arvestussüsteem uuendab laoseisu ainult perioodi lõpus kui viiakse läbi varude füüsiline loendamine. Kuna inventeerimine on aeganõudev, siis mõned ettevõtted teevad seda kord kvartalis või aastas. (Bragg 2017)

Kui ettevõtte ei saa olla täiesti kindel enda tuluallikates ja varude hetkeseisus, tekib tulude vähenemise oht. Kahju võib tekkida paljudest aspektidest, mitte ainult valearvestusest. Näiteks toote vargust on väga raske märgata perioodilises arvestussüsteemis. Mõned odavate kaupade vargused ei pruugi kahjustada ettevõtet kui aga ettevõtte müüb ainult väärtuslikke tooteid, ei ole perioodiline arvestussüsteem parim variant. (Lacoma 2018)

Varude pidev arvestussüsteem jälgib müüdud ja ostetud varude liikumist, andes informatsiooni sissetulevate ja väljaminevate varude muutuste kohta. See toimub automaatselt. Näiteks kui ettevõttele saavad varud, siis sisestatakse need süsteemi ja pannakse neile peale süsteemi poolt antud triipkoodid ning kui varusid müüakse, siis süsteem läbi skännitud triipkoodide automaatselt uuendab varude kogused ja nendega seotud kulud. See meetod säästab palju aega ja vaeva nii ettevõtte kui ka töötajate jaoks. (Bowers 2017)

Rakendades varude pidevat arvestussüsteemi kantakse jooksvalt vastava konto deebetisse varu kõik ostutehingud ning kreditiisse varu müügitehingud (soetusmaksumuses). Varukonto lõppsaldo arvutatakse arvestusperioodi lõpul (lõppsaldo=algsaldo + deebetkäive - kreditekäive). Ainult perioodi lõpul tehtava inventuuri abil on võimalik kindlaks teha varu füüsiline jääk (võib olla ka puudujääk). Varukontode saldod peavad võrduma sellekohaste varuliikide laoarvestuse lõppjääkide kokkuvõttega. Erinevused parandatakse inventeerimise tulemustele vastavaks. (Tikk 2016, 77)

Varude pideva ja perioodilise arvestussüsteemi võrdlus on esitatud järgnevalt tabelis 1.

Tabel 1. Varude pideva ja perioodilise arvestussüsteemi võrdlus

	Pidev	Perioodiline
Tähendus	jälgib iga varu liikumist, kui ja millal need tekivad.	varude andmeid uuendatakse perioodi möödumisel
Alus	raamatupidamisandmed	füüsiline kontroll
Uuendused	pidevalt	aruandeperioodi lõpus
Teave	varu ja müüdud kaupade kulu	varu ja müüdud kaupade kulu
Varude juhtimise võimalus	jah	ei
Mõju ettevõtte äritegevusele	pidev arvestussüsteem ei mõjuta ettevõtte äritegevust	selle süsteemi kasutamisel tuleb ettevõtte äritegevus peatada varude hindamise ajaks

Allikas: (Surbhi 2015)

Tänapäevaste töövahendite (arvutid, laoarvestusprogrammid jms) kasutamine lihtsustab varude pidevat arvestust, mistõttu väheneb inimtöö maht (Tikk 2016, 78-79).

Kui üksikud varuobjektid on teineteisest selgesti eristatavad, lähtutakse nende soetusmaksumuse kuludesse kandmisel täpselt iga objekti soetamiseks tehtud kulutustest. Kui üksikud varuobjektid ei ole teineteisest eristatavad, kasutatakse soetusmaksumuse kuludesse kandmisel kas FIFO või kaalutud keskmise meetodit. Sarnaste varude suhtes kasutatakse samasugust meetodit. (RTJ 4 2017)

Varude arvestamismeetodid (Kieso, Weygandt, Warfield, viidatud Freedman 2018):

- Ühiku tegeliku soetushinna meetod (*specific unit cost*)
- kaalutud keskmise soetushinna meetod (*weighted-average cost*)
- FIFO-meetod (*first in first out*)

- LIFO-meetod (*last in first out*).

Näide. Kaubavarude jääk perioodi algul koosnes 60 ühikust, millest igäühe soetusmaksumus oli 10 eurot, seega varude maksumus kokku oli 600 eurot. Perioodi vältel osteti kaupu järgmistes tabelites näidatud kuupäevadel, kogustes ja hindadega. Hangitud kaubad on identsed, kuid ostuhind tõuseb. Arvestusperioodi kaubaressurss ühikutes oli 140 tk, soetusmaksumuses 1600 eurot. Arvestusperioodil realiseeriti 80 ühikut (pideva arvestussüsteemi rakendamisel näidates ostetud/müüdnud ühikute veerus) ja perioodi lõpu kaubajääk koosnes 60 ühikust. Arvestusperioodil kasutatakse ostetud kaupade kuluks kandmisel ja varude maksumuse arvestamisel ühte varude arvestusmeetodit koos pideva või perioodilise arvestussüsteemiga. (Tikk 2016, näite alusel, 79)

1.2. Ühiku tegeliku soetushinna meetod

Ühiku tegeliku soetushinna meetod tähendab, et iga asi varudes säilitab oma ostuhinna kogu varudes ja müüdnud kaupade kulu tsükli maksumuses. See varude arvestuse meetod sobib väikese mahuga ja kõrge väärtusega varude jaoks, näiteks uue autokaupluse või kõrgetasemelise juveelikaupluse jaoks. Ühiku tegeliku soetushinna meetodit kasutatakse tavaliselt pideva arvestussüsteemiga. See meetod annab õigeima väärtuse nii varude lõppemisel kui ka müüdnud kaupade kulul, kuid see on paljudele tülikas. (Harpercollege 2018)

Meetod on rakendatav juhul, kui üksikuid esemeid on võimalik selgelt identifitseerida, näiteks seerianumbri, märgistatud kättesaamise kuupäevaga või raadiosagedustuvastuse märgise alusel (näiteks vöötkood, kiipkaart, magnetriba jms märgituvastus) (Bragg 2017).

Iga kaubavaru on võimalik jälgida üksikshaaval ning samuti ka iga üksuse kulusid. Raamatupidamissüsteem peaks selgelt määratlema iga ostetud eseme maksumuse ja seostama selle kordumatu identifitseerimisnumbriga. Seda meetodit kasutatakse harva, kuna on vähesed ostetud varud, mida saab selgelt identifitseerida ettevõtte raamatupidamisdokumentides unikaalse identifitseeritava koodiga. (Ibid)

Tabelis 2 on näha ühiku tegeliku soetushinna meetodi näide.

Tabel 2. Varude pidev arvestussüsteem ja ühiku tegeliku soetushinna meetod

Kaupade liikumine	Ostetud/müüdüd ühikute arv (tk)	Ühiku soetusmaksumus hind (€)	Partii soetusmaksumus (€)	Müüdüd kaupade soetusmaksumused (€)	Varud € (ühikud x soetushind)
Kaubavarud perioodi algul	60	10	–	–	60 x 10=600
12.01	(15)	–	–	15 x 10=150	45 x 10=450
01.02	20	11	220	–	670
01.03	20	12	240	–	910
12.03	(35)	–	–	15 x 11=165 20 x 12=240	505
01.04	20	13	260	–	765
12.04	(10)	–	–	10 x 13=130	635
01.05	20	14	280	–	915
12.05	(20)	–	–	20 x 14=280	635
Kokku	60	–	1000	965	–

Allikas: autori arvutused

Tabelist 2 selgub, et varude pidev arvestussüsteem ja ühiku tegeliku soetushinna meetodi rakendamisel on varud perioodi lõpul maksumuses 635 eurot. Müüdüd kaupade kulu maksumus on perioodi lõpul 965 eurot. Tabelis 3 on välja toodud, milline on kaubavarude jääk perioodi lõpul.

Tabel 3. Kaubavarude jääk perioodi lõpul

Kogus/soetamise aeg	Ühikute soetusmaksumus (€)	Kokku (€)
45 tk Kaubavarud perioodi alguses	10	450
5 tk (01.02)	11	55
10 tk (01.04)	13	130
60 tk	–	635

Allikas: autori arvutused

Kaubavarud perioodi lõpul on soetusmaksumuses ja esitatakse finantsseisundi aruandes ja müüdüd kaupade kulu esitatakse kasumiaruandes (Tikk 2016, 79-80).

$$\text{Ressurss} - \text{kaubavarud perioodi lõpul} = \text{müüdüd kaupade kulu} \quad (1)$$

Valemist lähtudes on arvutus $1600-635=965$ €.

Nii pidev kui ka perioodiline arvestussüsteem annab samasuguse tulemi, ainus erinevus on kande ajastuses. Pideva arvestussüsteemi korral arvutatakse ja kajastatakse müüdud kauba kulu iga müügiga. (Lumen Learning 2018)

Eelis ühiku tegeliku soetushinna meetodil on (Accounting For Management 2018):

- Tulude-kulude vastandamine ehk ühtivad varude füüsiline ja arvestuslik liikumine

Puudus ühiku tegeliku soetushinna meetodil on (Ibid):

- Netotuluga on võimalik manipuleerida. Näiteks kui ühesuguseid kaupu ostetakse aasta alguses erinevate hindadega, saab valida kõrgeima või madalaima hinnaga partii, mis tarnitakse klientidele sissetuleku manipuleerimise eesmärgil.

Eestis on lubatud kasutada ühiku tegeliku soetushinna meetodit.

1.3. Kaalutud keskmine soetushinna meetod

Kaalutud keskmine meetod on lubatud nii rahvusvahelise finantsaruandlustandardites (IFRS) kui ka üldiselt aktsepteeritud raamatupidamispõhimõtete alusel (US GAAP) (CFI Education Inc 2018).

$$\text{Kaalutud keskmine ühiku kohta} = \frac{\text{müüdavate kaupade maksumus}}{\text{müügil olevad ühikud}} \quad (2)$$

$$\text{Müüdavate kaupade maksumus} = \text{kaubavarude väärtus perioodi alguses} + \text{ostetud varud} \quad (3)$$

Müügil olevad ühikud on ühikute number, mida ettevõtte saab müüa või varuühikute koguarv (Ibid).

Kasutades kaalutud keskmise meetodit, annab see erineva varu kulude jaotuse perioodilise ja pideva varude arvestussüsteemi alusel (Ibid).

Perioodilises arvestussüsteemis ettevõtte teostab lõpuinventuuri, kus loendab ja kasutab kaubakulu, et määrata kindlaks varude soetusmaksumus. Seejärel saab müüdud kauba

maksumuse kindlaks määrata ühendades varude lõppmaksumuse, varude soetusmaksumuse ja perioodi jooksul tehtud ostud. (Ibid)

Kaalutud keskmise meetodi ja varude perioodilise arvestussüsteemi korral arvutatakse perioodiline keskmine maksumus pärast aasta lõppu, pärast seda kui kõik aasta ostud on toimunud. Seda keskmist kulu rakendatakse aasta jooksul müüdüd ühikutele kui ka varude ühikutele aasta lõpus. (Averkamp 2018)

Kaalutud keskmise meetodi varude perioodilise arvestussüsteemi näide on esitatud tabelis 4.

Tabel 4. Varude perioodiline arvestussüsteem ja kaalutud keskmise meetod

Kaupade liikumine	Ostetud/müüdüd ühikute arv (tk)	Ühikute soetusmaksumus (€)	Varud kokku (€)
Kaubavarud perioodi algul	60	10	600
Esimene ost (01.02)	20	11	220
Teine ost (01.03)	20	12	240
Kolmas ost (01.04)	20	13	260
Neljas ost (01.05)	20	14	280
Ressurss	140	–	1600
Müük	80	–	–
Kaubavarud perioodi lõpul	60	–	–

Allikas: autori arvutused

Selleks, et saada teada, mis on ühiku kaalutud keskmine hind, tuleb rakendada järgnevat valemit.

$$\text{Ühiku kaalutud keskmine soetushind} = \frac{\text{ressurss (€)}}{\text{ressurss (tk)}} \quad (4)$$

Ehk $1600/140=11,4$ €/tk. Varud perioodi lõpul keskmises soetushinnas: $60 \times 11,4$ €/tk = 684 €

$$\text{Ressurss} - \text{kaubavarud perioodi lõpul} = \text{müüdüd kaupade kulu} \quad (5)$$

Võrreldes ühiku tegeliku soetushinna meetodiga on kaalutud keskmise meetodi puhul kaubavarud perioodi lõpul keskmises soetusmaksumuses ja esitatakse finantsseisundi aruandes ning müüdüd kaupade kulu on samuti keskmises soetusmaksumuses ja esitatakse kasumiaruandes. Sellest lähtudes on arvutus $1600-684=916$ €.

Kui kaalutud keskmist meetodit kasutatakse pideva arvestussüsteemiga, siis arvutatakse keskmine ühikuhind iga kord, kui ost tehakse. Seda keskmist hinda ühiku kohta kasutatakse selleks, et jaotada kulud igale müüdud ühikule kuni uue ostu sooritamiseni. Seda meetodit nimetatakse ka liikuva keskmise meetodiks. (Accounting For Management 2018)

Tabelis 5 on esitatud perioodi vältel toimunud kaupade ostu-ja müügitehingud, müüdud kaubakogus on esitatud sulgudes.

Tabel 5. Varude pidev arvestussüsteem ja kaalutud keskmise meetod

Kaupade liikumine	Ostetud/müüdud ühikute arv (tk)	Ühiku soetusmaksumus/ keskmine hind (€)	Partii soetusmaksumus (€)	Müüdud kaubad keskmises soetusmaksumuses (€)	Varud €/tk
Kaubavarud perioodi algul	60	10/10	–	–	600/60
12.01	(15)	–	–	15 x 10=150	450/45
01.02	20	11/10,3	220	–	670/65
01.03	20	12/10,7	240	–	910/85
12.03	(35)	–	–	35 x 10,7 =374,5	535,5/50
01.04	20	13/11,36	260	–	795,5/70
12.04	(10)	–	–	10 x 11,36 =113,6	681,9/60
01.05	20	14/12	280	–	961,9/80
12.05	(20)	–	–	20 x 12 =240	721,9/60
Kokku	60	–	1000	878,1	

Allikas: autori arvutused

Arvutused:

1. $(450+20 \times 11)/65=670/65=10,3$ (arvutatakse keskmist soetushinda 01.02 kuupäeva seisuga.)
2. $(670+20 \times 12)/85=910/85=10,7$ (arvutatakse keskmist soetushinda 01.03 kuupäeva seisuga.)
3. $(535,5+20 \times 13)/70=795,5/70=11,36$ (arvutatakse keskmist soetushinda 01.04 kuupäeva seisuga.)
4. $(681,9+20 \times 14)/80=961,9/80=12$ (arvutatakse keskmist soetushinda 01.05 kuupäeva seisuga.)

Nii perioodilises kui ka pidevas arvestussüsteemis on kaubavarud perioodi lõpul keskmises soetushinnas ja esitatakse finantsseisundi aruandes. Müüdud kaupade kulu on samuti keskmises soetushinnas ja esitatakse kasumiaruandes. Alljärgnevalt valemist lähtudes on arvutus $1600-721,9=878,1$ €.

$$\text{Ressurss} - \text{kaubavarud perioodi lõpul} = \text{müüdü kaupade kulu} \quad (6)$$

Võrreldes perioodilise arvestussüsteemi ja kaalutud keskmise meetodiga on kasumiaruandesse kantav müüdü kaupade kulu ja finantsseisundi aruandesse kantav varude maksumus erinevad sellepärast, et pidevalt arvutatakse kaupade keskmist soetushinda (Tikk 2016, 82-83).

Eestis on lubatud kasutada kaalutud keskmise soetusmaksumuse meetodit.

1.4. FIFO-meetod

FIFO-meetod (*First In, First Out*) tähendab varude arvestusmeetodit, mille kasutamisel arvestatakse esimesena saadud varusid esimesena realiseerituteks. FIFO-meetodi rakendamine eeldab varude kajastamist arvestuses nende hankimise järjekorras. Lõppvarusse jäävad alati viimased ostud. Pideva või perioodilise arvestussüsteemi kasutamine annavad nii samasuguse müüdü kaupade kulu kui ka varude jäägi maksumuse. (Bragg 2018)

Tabelis 6 on toodud varude perioodiline arvestussüsteem koos FIFO-meetodiga.

Tabel 6. Varude perioodiline arvestussüsteem ning FIFO-meetod

Kaupade liikumine	Ostetud/müüdü ühikute arv (tk)	Ühikute soetusmaksumus (€)	Varud kokku (€)
Kaubavarud perioodi algul	60	10	600
Esimene ost (01.02)	20	11	220
Teine ost (01.03)	20	12	240
Kolmas ost (01.04)	20	13	260
Neljas ost (01.05)	20	14	280
Ressurss	140	–	1600
Müük	80	–	–
Kaubavarud perioodi lõpul	60	–	–

Allikas: autori arvutused

Tabelist 6 nähtub, et kaubavarusid perioodi lõpus on 60 tk. Selleks, et saada teada kaubavarude maksumus perioodi lõpul on Tabelis 7 välja toodud kaubavarude ülesehitus perioodi lõpul. Selgub, et kaubavarud perioodi lõpul on maksumuses 780 €.

Tabel 7. Kaubavarude ülesehitus perioodi lõpul

Kogus/hankimise aeg	Ühiku soetusmaksumus (€)	Kokku (€)
20 tk 01.05	14	280
20 tk 01.04	13	260
20 tk 01.03	12	240
60 tk	–	780

Allikas: autori arvutused

Varud perioodi lõpul esitatakse finantsseisundi aruandes ja müüdü kaupade kulu esitatakse kasumiaruandes (Tikk 2016, 83-84). Alljärgnevalt valemist lähtudes on arvutus $1600-780=820$ €.

$$\text{Ressurss} - \text{varud perioodi lõpul} = \text{müüdü kaupade kulu} \quad (7)$$

Finantsseisundi aruandesse kantav varude maksumus ja kasumiaruandesse kantav müüdü kaupade kulu erinevad perioodi lõpul (FIFO-meetodi kasutamisel) kaalutud keskmise meetodil arvutatud vastavatest suurustest. (Ibid)

FIFO-meetod on kõige kasulikum väikeettevõtetele inflatsiooni perioodil, kuna kõige vanematele varudele tehtavad kulutused on kõige väiksemad. FIFO-meetod on kõige kasulikum, kui üritada maksimeerida puhaskasumit. Veel üks FIFO-meetodi eeliseid on see, et kontseptuaalselt välditakse varude vananemist, sest vanimad varud müüakse esimesena. Samuti on väiksem tõenäosus, et aruandluses kajastatud varude loetelu teatab, et varud on müümiseks liiga vanad. FIFO-meetodil leidub ka puudusi. Tulumaksud on suuremad (Eestis ei kehti, autori märkus) ja ettevõtte vajab rohkem raha arve tasumiseks. Samuti ei kajastata jooksva perioodi kulusid jooksva perioodil, mis muudab finantsaruanded veidi ebatäpseks. Seetõttu peab ettevõtte aktiivselt juhtima rahavoogusid. (QuickBooks Canada Team 2018)

Kasutades pidevat arvestussüsteemi ja FIFO-meetodit, eeldatakse, et esimesena omandatud varud müüakse või tarbitakse esimesena. Pidevas arvestussüsteemis kantakse sissetulevad ja väljaminevad varud varude arvestusse niipea, kui tehingud on toimunud. Kasutusel olevatest arvestussüsteemidest on tänapäeval üks levinumatest pidev arvestussüsteem ja FIFO-meetod. (Bragg 2018) Tabelis 8 on toodud varude pidev arvestussüsteem koos FIFO-meetodiga

Tabel 8. Varude pidev arvestussüsteem ja FIFO-meetod

Kaupade liikumine	Ostetud/müüdüd ühikute arv (tk)	Ühiku soetusmaksumus/keskmise hind (€)	Partii soetusmaksumus (€)	Müüdüd kaubad keskmises soetusmaksumuses (€)	Varud € (ühikud x soetushind)
Kaubavarud perioodi algul	60	10	–	–	60 x 10=600
12.01	(15)	–	–	15 x 10=150	45 x 10=450
01.02	20	11	220	–	670
01.03	20	12	240	–	910
12.03	(35)	–	–	35 x 10=350	560
01.04	20	13	260	–	820
12.04	(10)	–	–	10 x 10=100	720
01.05	20	14	280	–	1000
12.05	(20)	–	–	20 x 11=220	780
Kokku	60	–	1000	820	–

Allikas: autori arvutused

Arvutused:

1. $45 \times 10 + 20 \times 11 = 670$ (arvutatakse 01.02 varude maksumust.)
2. $45 \times 10 + 20 \times 11 + 20 \times 12 = 910$ (arvutatakse 01.03 varude maksumust.)
3. $10 \times 10 + 20 \times 11 + 20 \times 12 = 560$ (arvutatakse 12.03 varude maksumust.)
4. $10 \times 10 + 20 \times 11 + 20 \times 12 + 20 \times 13 = 820$ (arvutatakse 01.04 varude maksumust.)
5. $20 \times 11 + 20 \times 12 + 20 \times 13 = 720$ (arvutatakse 12.04 varude maksumust.)
6. $20 \times 11 + 20 \times 12 + 20 \times 13 + 20 \times 14 = 1000$ (arvutatakse 01.05 varude maksumust.)
7. $20 \times 12 + 20 \times 13 + 20 \times 14 = 780$ (arvutatakse 12.05 varude maksumust.)

Nii perioodilises kui ka pidevas arvestussüsteemis esitatakse varud perioodi lõpul finantsseisundi aruandes ja müüdüd kaupade kulu kasumiaruandes.

Alljärgnevalt valemist lähtudes on arvutus $1600 - 780 = 820\text{€}$.

$$\text{Ressurss} - \text{varud perioodi lõpul} = \text{müüdüd kaupade kulu} \quad (8)$$

Nii pidev kui ka perioodiline arvestussüsteem FIFO-meetodi kasutamisel annavad samasuguse tulemi (samasuguse varude jäägi maksumuse ja müüdüd kaupade kulu) (Tikk 2016, 84-85).

FIFO-meetodi eelised on (Ibid):

- finantsseisundi aruandesse on varud kantud nende tegelikus soetusmaksumuses,
- samasuguse tulemi annavad pidev ja perioodiline arvestussüsteem.

FIFO-meetodi puudused on (Ibid):

- ei järgita tulude ja kulude vastandamise printsiipi, sest tulu viimasena hangitud kaupade müügist kajastatakse järgmises arvestusperioodis.
- tekib nn laokasum hindade pideva tõusu tingimustes.

Eestis on lubatud kasutada FIFO-meetodit.

1.5. LIFO-meetod

LIFO-meetod (*Last In, First Out*) tähendab, et viimati ostetud varud müüakse aruandeaastal esimesena. LIFO-meetodit kasutatakse peamiselt ainult Ameerika Ühendriikides. (Murray 2018) LIFO-meetod on lubatud ka Saksamaal, Belgias, Austrias, Itaalias, Kreekas, Portugalis, Taanis, Luksemburgis ja Hollandis, kuigi mõned neist riikidest kehtestavad selle meetodi kasutamise suhtes rangeid piiranguid. Prantsusmaal võib mõnel erandjuhul olla lubatud LIFO-meetod. (European Parliament 1998)

Perioodiline arvestussüsteem ja LIFO-meetodi kasutamine annab kõige väiksema kaubavarude maksumuse ja kõige suurema müüdud kaupade kulu (Tikk 2016, 86). Varude perioodiline arvestussüsteem ja LIFO-meetodi kasutamise näide on tabelis 9.

Tabel 9. Varude perioodiline arvestussüsteem ning LIFO-meetod

Kaupade liikumine	Ostetud/müüdud ühikute arv (tk)	Ühikute soetusmaksumus (€)	Varud kokku (€)
Kaubavarud perioodi algul	60	10	600
Esimene ost (01.02)	20	11	220
Teine ost (01.03)	20	12	240
Kolmas ost (01.04)	20	13	260
Neljas ost (01.05)	20	14	280
Ressurss	140	–	1600
Müük	80	–	–
Kaubavarud perioodi lõpul	60	–	–

Allikas: autori arvutused

Tabelis 9 on välja toodud, et kaubavarused perioodi lõpus on 60 tk. Selleks, et saada teada kaubavarude maksumus perioodi lõpul on Tabelis 10 välja toodud kaubavarud perioodi lõpul.

Tabel 10. Kaubavarude ülesehitus perioodi lõpul

Kogus/hankimise aeg	Ühiku soetusmaksumus (€)	Kokku (€)
60 tk (jääk perioodi algul)	10	600
60 tk	–	–

Allikas: autori arvutused

Nii FIFO- kui ka LIFO-meetodis esitatakse kaubavarud perioodi lõpul finantsseisundi aruandes ja müüdud kaupade kulu kasumiaruandes. Alljärgnevast valemist lähtudes on arvutus $1600 - 600 = 1000$ €.

Ressurss – kaubavarud perioodi lõpul = müüdud kaupade kulu (9)

Tabelis 11 on toodud pideva arvestussüsteemi ja LIFO-meetodi kasutamisest näide. Tabeli all on välja toodud arvutused, mis on tehtud varude maksumuse leidmiseks.

Tabel 11. Varude pidev arvestussüsteem ja LIFO-meetod

Kaupade liikumine	Ostetud/müüdud ühikute arv (tk)	Ühiku soetusmaksumus/keskmine hind (€)	Partii soetusmaksumus (€)	Müüdud kaubad keskmises soetusmaksumuses (€)	Varud € (ühikud x soetushind)
Kaubavarud perioodi algul	60	10	–	–	600
12.01	(15)	–	–	15 x 10=150	450
01.02	20	11	220	–	670
01.03	20	12	240	–	910
12.03	(35)	–	–	20 x 12 + 15 x 11=405	505
01.04	20	13	260	–	765
12.04	(10)	–	–	10 x 13=130	635
01.05	20	14	280	–	915
12.05	(20)	–	–	20 x 14=280	635
Kokku	60	–	1000	965	–

Allikas: autori arvutused

Arvutused:

1. $60 \times 10 = 600$
2. $45 \times 10 = 450$
3. $45 \times 10 + 20 \times 11 = 670$

4. $45 \times 10 + 20 \times 11 + 20 \times 12 = 910$
5. $45 \times 10 + 5 \times 11 = 505$
6. $45 \times 10 + 5 \times 11 + 20 \times 13 = 765$
7. $45 \times 10 + 5 \times 11 + 10 \times 13 = 635$
8. $45 \times 10 + 5 \times 11 + 10 \times 13 + 20 \times 14 = 915$
9. $45 \times 10 + 5 \times 11 + 10 \times 13 = 635$

LIFO-meetodi puhul nii perioodilises kui ka pidevas arvestussüsteemis esitatakse kaubavarud perioodi lõpul finantsseisundi aruandes ja müüdud kaupade kulu kasumiaruandes. Alljärgnevalt valemist lähtudes on arvutus $1600 - 635 = 965$ €.

$$\text{Ressurss} - \text{kaubavarud perioodi lõpul} = \text{müüdud kaupade kulu} \quad (10)$$

Pideva ja perioodilise arvestussüsteemi kasutamisel saadakse erinev tulem (Tikk 2016, 87-88).

LIFO-meetodi eelised on (Ibid):

- Eeldusel, et kaubavarud ei ole üleliia suured, on tulude ja kulude vastandamine tagatud,
- hindade suurenedes kasum väheneb, hindade langedes kasum suureneb, sellepärast sobib LIFO-meetodit rakendada hindade pideva tõusu tingimustes, tagades madalamad maksud (ka madalama kasumi) ja suurema rahavoo.

LIFO-meetodi puudused on (Ibid):

- kindlustab madalama kasumi, mis on halb omanike seisukohast,
- varude jäägi maksumus on bilansis moonutatud ega näita kaubavarude reaalselt maksumust,
- võrreldes teiste meetoditega võimaldab kõige enam manipuleerida kasumiga.

Eestis on keelatud kasutada LIFO-meetodit.

LIFO varude arvestamise meetod, mis on lubatud Ameerika Ühendriikides üldtunnustatud raamatupidamis põhimõtetes (GAAP), on keelatud rahvusvahelistes finantsaruandlusstandardites (IFRS). Kuna IFRS-i eeskirjad põhinevad pigem põhimõttel kui täpsetel juhenditel, on LIFO-meetodi kasutamine keelatud võimalike moonutuste tõttu. (Tun 2018)

LIFO-meetodil on mitmeid puudusi. LIFO-meetod vähendab kasumit madalamale maksustatavale tulule, avaldab tähtaja ületanud ja vananenud varude maksumuse. (Ibid)

LIFO-meetodi kasutamine keelati ära rahvusvahelistes raamatupidamisstandardites (IAS) pärast IAS'I sisseviimist 2003. aastal finantsaruannete koostamisel ja esitamisel. Peamine põhjus, miks LIFO-meetod välja jäeti oli, et IFRS pööras oma fookuse kasumiaruandelt bilansile. See meetod on tuntud kui bilansiline lähenemine. Selle pöörde mõju keskendub kasumiaruandelt finantsaruandele, mis nõuab, et finantsaruanne peab olema kooskõlas praeguste turutingimustega. USA's on LIFO-meetod tulumaksu eesmärgil lubatud. (Fazal 2011)

Varude arvestuse suurimad probleemid, mis on seotud peamiselt klientide kaebustega, hõlmavad viit järgmist (DashBurst 2017):

1. Vale valik: vale asja valimine, mis näeb õige asjaga võrreldes sarnane välja
2. Liigne kaubavaru: ostmine / prognoosimine, mis ei ole tagatud heade andmetega, mida laohaldussüsteem võib pakkuda
3. Ebapiisav kaubavaru: toote nõudluse ebatäpne prognoosimine
4. Varude jälgimise vead: varude haldamise aegunud meetodite kasutamine
5. Vale töötajate koolitamine: kõik lao töötajad ei saa mõista kogu süsteemi.

Makromajandusliku keskkonna ebakindlus suureneb, tarbijate vajadused ja maitse muutuvad kiiresti ja investorid muutuvad äritegevuses nõudlikumaks. Nendel tingimustel muutub tootmise prognoosimine väga keeruliseks ning kogu tarneahela nõudluse kõikumine suureneb. Seetõttu tootmise planeerimine ja ressursside juhtimine kogu tarneahelas (sh tootjad, hulgitüüjad ja jaemüüjad) on üks kõige tähtsamaid ülesandeid varude arvestamisel. Iga organisatsiooni eduka tegevuse aluseks on õige varude taseme säilitamine. (Torus Solutions JSC 2014)

Ettevõtetel tuleb otsustada laos hoitavate varude koguste suurus. Otsustades hoida laos rohkem varusid on tagajärjeks (Ibid):

- Käibevahendite puudus
- Vajadus suuremate ladustamispiirkondade järele
- Kõrgemad ladustamiskulud
- Toodete aegumise risk
- Toote nõudluse kaotamise oht

Otsustades hoida varusid vähem laos on tagajärjeks (Ibid):

- Toote puuduse tõttu ära jäänud müügitehingud

- Klientide lojaalsuse vähenemine
- Ekspressvedude suured kulud

1.6. Varude hindamine

Varude ligikaudsel hindamisel võivad vahel majandusüksused langeda olukorda, kus varusid ei saa inventeerida, kuid varude umbkaudset suurust on vaja teada. Sarnane olukord tekib ka sobiva varu kavandamise vajaduse korral. Taolises situatsioonis rakendatakse suhtarvu brutorentaablus, mis eeldatakse mingi perioodi vältel jäävat konstantseks. (Tikk 2016, 90)

$$\text{Brutorentaablus} = \frac{\text{brutokasum}}{\text{müüginetotulu}} \times 100\% \quad (11)$$

Arvestusperioodi algul on teada varude soetusmaksumus, näites on see 100 000 eurot. Ostude hind arvestusperioodi vältel on kas teada või hinnatav, näiteks 200 000 eurot. Kaubaressursi hind on sellisel juhul 250 000 eurot. Perioodi müügitulu on kas teada või hinnatav. Näites on müügitulu 230 000 eurot ja kogemuslik brutorentaablus 40%.

Müüdnud kaupade kulu moodustab sellisel juhul müügitulust 60% (100% - brutorentaablus). Eeldatav soetusmaksumus müüdavalt kaubalt (müüdnud kaupade kulu) on sellisel juhul $230\,000 \times 0,6 = 138\,000$ eurot. Eeldatav kaubavarude maksumus arvutatakse järgmiselt. (Tikk 2016, näite alusel, 90)

$$\text{Varude maksumus perioodi lõpul} = \text{ressurss} - \text{müüdnud kauba soetusmaksumus} \quad (12)$$

Varude oletatav maksumus: $250\,000 - 138\,000 = 112\,000$ eurot.

Varude piisavust on võimalik hinnata kaubavarude oletatava maksumuse järgi. (Ibid)

1.7. Varude inventeerimine

Varude arvestuses võib ette tulla selliseid olukordi, mis moonutavad reaalselt olukorda või ei kajastu dokumentides (näiteks pettus, arvestusvead, vargused jne). Ettevõttes olemasoleva vara koguse ja selle seisundi kontrollimist selleks, et viia arvestuse andmed vastavusse tegelikkusega nimetatakse inventeerimiseks ehk inventuuriks. Inventeerimisega kontrollitakse käesoleva

raamatupidamisarvestuse tõesust ja korrektsust. Inventuuri abil saadakse ka lisainformatsiooni loomulike kadude, raiskamiste ja riisumiste kohta. (Alver & Alver 2017, 222-223)

Vägagi oluline on inventuuri tegemine kauba ostu- ja müügithehingute revideerimiseks. Inventuur peaks kinnitama varude arvestuse pidevsüsteemi kasutamise korral seda, et ettvõttel on arvele võetud varud ka reaalselt olemas. (Ibid)

Varude kajastamine reaalsest suuremana tagamõttega näidata kasumit tegelikkusest suuremana on üks levinumatest petuvõimalustest. Varude suurenemisega käib kaasas müüdüd kaupade omamaksumuse vähenemine ja seetõttu kasumi suurenemine. Mida suurem on kasum, seda silmapaistvamana saab esitleda ettevõtet. Tihtipeale on võetud laenu tagatiseks varud ning nende "suurenemisega" on võimalus saada kergemini ja parematel tingimustel laenu. (Ibid)

Perioodilise arvestussüsteemi kasutamise korral on hangitud kaupade ja valmistatud toodangu inventuur väga vajalik omamaksumuse kindlaksmääramiseks. Kaupade, materjali, toodangu füüsiline kindlaks tegemine ja nende maksumuse kindlaksmääramine on inventuuri läbiviimisel kaks kõige olulisemat sammu. Eriti tuleks kontrollida seda, et arvesse ei võetaks neid kaupu, mis on juba ära müüdüd, vaid võetakse arvesse kõik need kaubad, mis on ettevõtte valduses. (Ibid)

Inventuur aitab (Rahkema 2017):

- teada saada varude/varade olemasolu
- varude/varade kajastamist võrrelda finantsarvestuse andmetega
- kindlaks teha varude üle- või puudujäägid ning parandada andmeid
- kindlaks teha, kas varude säilitamis-, hoidmis- ja kasutamistingimused on täidetud või mitte
- kindlaks määrata sisekontrolli puuduseid ning pettuseriske.

Võib tekkida loomulik kadu eripäraste ainete (näiteks, liiv, killustik, suhkur jne) kuivamisel, pudenemisel jms tõttu. Samuti võib tekkida loomulikku kadu kergesti purunevate esemete (näiteks kristall, klaas jne) puhul. Loomuliku kaoga tekib kindlasti ka puudujääk. (Alver & Alver 2017, 222-228)

Puudujääk võib tekkida ka kuritegeliku käitumise tulemusena. Sellisel juhul toimub tahtlik varade kõrvaldamine ning tekitatud kahjude hüvitamiseks on oluline leida teo toimepanija. Kui aga süüdlast ei leita, jääb puudujääk ettevõtte kahjumiks, mille puhul ei saa sisse nõuda hüvitist. (Ibid)

Raamatupidamises võivad tekkida arvutusvead, mille tõttu võib olla nii puudujääk kui ka ülejääk. Selliste vigade esinemisel on vajalik need kohe koostada. (Ibid)

Valearvestused varude vastuvõtmisel ja väljastamisel tekivad füüsilisel üle lugemisel või kaalumisel, samuti juhtudel kui lähevad vahetusse samasugused, kuid erineva väärtusega varud ning muudel juhtudel, kus tagajärjeks võib olla nii üle- kui ka puudujääk. Kõige vaearikkam on tehtud vigade leidmine. (Ibid)

Eristatakse osalist ja täielikku inventuuri läbiviimise mahu järgi. Osalise inventuuri korral kontrollitakse vaid ühte osa varudest ning seda võib teha mitu korda aastas, näiteks kassas oleva raha inventeerimine. Täieliku ehk tervikliku inventuuri korral kontrollitakse kogu ettevõtte varud üle. Üldjuhul tehakse täielikku inventuuri enne aastaaruande koostamist ehk üks kord aastas. (Ibid)

Läbiviimise aja järgi klassifitseeritakse inventuure plaanilisteks ja plaanivälisteks. Raamatupidamise sise-eeskirjades kehtestatakse ajad, mil viiakse läbi plaanilised inventuurid. Juhtkonna poolt ette kavandatud perioodilisi inventuure võib võtta ka plaaniliste inventuuridena. Plaanivälised ehk juhuslikud inventuurid tehakse ebatavaliste sündmuste korral (näiteks tulekahju, vargus jms). (Ibid)

Inventeerimiseks luuakse käskkirjaga kinnitatud komisjon, mille üheks liikmeks peaks olema kindlasti inventeeritavate varudega otseselt tegelev materiaalselt vastutav isik. Selleks, et veenduda inventuuri läbiviimise õigsuses tuleb inventuuri tegemisest teavitada kõiki inventuuri teostajaid ja ka audiitoreid, kes soovivad kohal olla inventeerimise ajal. (Ibid)

Selleks, et inventuur korrektselt läbi viia, on vaja enne teha põhjalikud ettevalmistused. Varude inventeerimise lihtsustamiseks tuleb varud korrektselt ladustada. Samuti tuleb eelnevalt ette valmistada vajalikud dokumendid nagu inventeerimisnimestikud ehk varaloendid ja võrdlusandmikud. (Ibid)

Tähtis on suhtuda inventuuri hoolikalt. Inventuuri ettevalmistusest ja ka selle läbiviimisest sõltub inventeerimise kvaliteet. Inventeerimisel tuleks tähelepanu pöörata järgnevale (Rahkema 2017):

- Valida tuleb kuupäev, mis on võimalikult lähedal bilansipäevale, sest siis on väiksem oht erinevuste esinemisteks. Arvestama peab ka sellega, et lugemist komplitseerib pidev kaupade liikumine.
- Oluline on korrektselt hoitud, valvatud ja säilitatud kaubad. Inventuuri läbiviimise ja igapäevast laoliikumist komplitseerib lao halb korrastatus. Ühes asukohas võiksid asuda samalaadsed kaubad. Inventuuri ajal tuleb dokumenteerida ka rikunud, kahjustatud või sobimatud varud.
- Varusid ei tohiks liigutada inventuuri ajal. Kui siiski ei ole võimalik seda ära hoida, peaks arvestama kaupadega, mis tulevad või lähevad välja. Mõju võivad avaldada ka ladudevahelised liikumised.
- Inventeerimine tuleb läbi viia kõikides ettevõtte ladudes ja asukohtades. Samuti tuleb üle lugeda partnerite juures asuvaid ettevõttele kuuluvad varud.
- Ettevõttele mittekuuluv kaup peab olema märgatavalt eraldatud.
- Inventuuri läbiviijad peavad kaupu tundma, et vältida lugemisel tehtavaid vigu kui ka pettusi.
- Enne inventeerimist tuleb läbi mõelda, millises järjekorras kaupu füüsiliselt loetakse.
- Selleks, et vältida kaupade mitu korda loendamist või üldse loendamata jätmist, tuleb loendatud varud märgistada.
- Inventuuri läbiviimise meetod peab olema usaldatav. Varud loetakse üle tükipõhiselt või dokumenteeritakse põhimõtted, millistel muudel meetoditel inventeerimine toimub.
- Kui pakendis olevat kaupa ei ole otstarbekas ükshaaval üle lugeda, siis peab olema ettevõtte veendunud, et suletud pakendid ei oleks tühjad.
- Käsitsi või skänneriga lugemine. Inventeerimisel kasutatav skänner muudab lugemise automaatsemaks ja lugemisel tekib vähem vigu, kuid säilib oht, et triipkoodid ei ole õiged. Kui loetakse käsitsi, siis on oht eksida kogustes või artiklites.
- Lao raamatupidamise saldot ei tohi olla näha inventuuri lugemisdokumendilt. Sellisel juhul väheneb tulemustega manipuleerimise võimalus.
- Nimestikesse kantakse andmed selliselt, et neid poleks võimalik kustutada, parandusi tehakse läbikiriipsutamistega või skännerite puhul korrigeerimisreana.

- Inventuurikomisjon peab olema kaupa tundev, kuid samas sõltumatu. Inventuuri lihtsustamiseks võiks lugemisel juures olla varude eest vastutav inimene. Inventuuri lõpus peab kõik lugemislehed kokku koguma.
- Kui meeskonnas on mitu liiget, saab paralleelse lugemisega ära hoida lugemisvigu. Uus inventuur tuleb läbi viia juhul, kui vigu ilmneb liiga palju.

Raamatupidajale edastatakse inventeerimisnimestikud, mille alusel tehakse kokkuvõtted ja leitakse üle- ja puudujäägid. Need kajastatakse võrdlusandmikus.

Selleks, et tuua välja informatsiooni tähtsate avastatud erinevuste kohta, kajastatakse inventuuri tulemused spetsiaalses aruandes. Raamatupidamisandmete vastavusse viimine reaalsete andmetega on viimaseks etapiks. (Alver & Alver 2017, 228)

2. VARUDE ARVESTUSE UURING JAEMÜÜGIGA TEGELEVATES ETTEVÕTETES JA SELLE TULEMUSED

Teises peatükis käsitletakse läbiviidud uuringu tulemusi ning tutvustatakse kasutatud uurimismeetodeid.

Lõputöö empiirilises uuringus kasutatakse kvantitatiivset uurimismeetodit, milles viidi läbi ankeetküsitlus andmete kogumiseks. Küsimustiku eesmärgiks oli saada informatsiooni, et välja selgitada varude arvestuse meetodite kasutamine jaemüügiga tegelevates ettevõtetes Eestis ja saada vastused esitatud uurimisküsimustele. Küsimustiku läbiviimiseks kasutati Google Drive keskkonda, kus koostati küsimustik ning mille link saadeti ettevõtete e-posti aadressile. Andmete analüüsimiseks kasutati programmi Microsoft Excel 2015.

Küsitlus viidi läbi perioodil 08.-16. oktoober 2018a. Valimiks olid erineva tegevusalaga jaekaubanduse ettevõtted Eestis. Alguses saadeti küsimustiku link 150 ettevõttele, kuid viie päeva möödumisel sai selgeks, et ei kogune piisavalt vastuseid ja suurendati valimit ning kokku saadeti küsimustik 250 ettevõttele. Kokku kogunes 31 täidetud ankeeti.

Ettevõtted leiti inforegistrist tegevusala järgi, kust võeti ettevõtete e-posti aadressid, millele küsimustiku link saata.

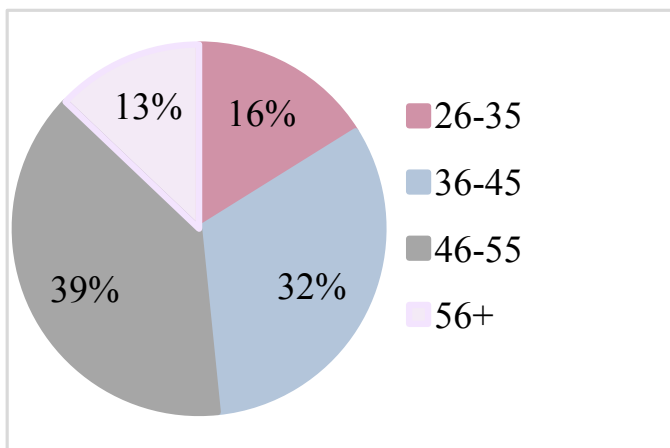
Küsimustik koosnes 30-st küsimusest, millest esimene osa sisaldas täitja andmeid (vanus, amet jne) ja teine osa analüüsiks vajaminevaid andmeid.

Antud peatükis on esitatud küsimustiku vastustest saadud uuringu tulemused. Lisaks tehakse põhilised järeldused, lõputöös püstitatud uurimusküsimustele.

1. Kuidas toimub inventeerimine erinevates jaemüügiga tegelevates ettevõtetes?
2. Millist arvestusmeetodit kasutatakse Eestis jaemüügiga tegelevates ettevõtetes kõige rohkem ja miks?
3. Kas esineb inventeerimisel probleeme ja millised need on?

4. Millised on olulisemad probleemid varude arvestusel?

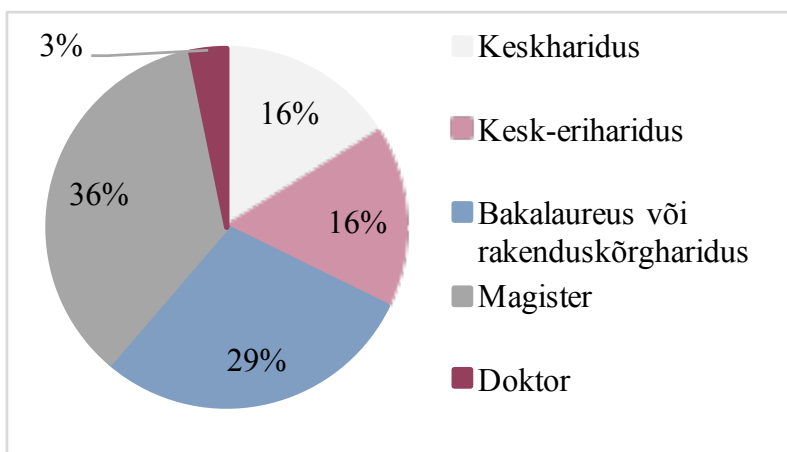
Küsitluses osales 31 ettevõtet. Saadud andmete põhjal võib järeldada, et valimi suurimad (käibe poolest) ettevõtted ei vastanud küsimustikule.

Joonis 1. Vastajate vanus

Allikas: autori koostatud

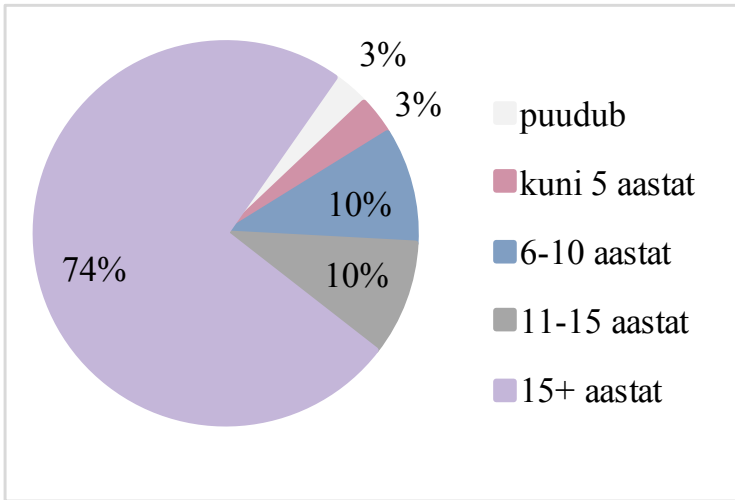
Küsimustikule vastas 31 inimest, kellest enamik ehk 39% olid vanuses 46-55 eluaastat. Samuti oli vanuses 36-45 väga paljud vastajad ehk 32%. Vanusegrupist 18-25 vastanuid ei olnud. Sellest võib järeldada, et vastasid kogemustega töötajad, kes on pika tööstaaziga.

Joonis 2. Vastajate haridus

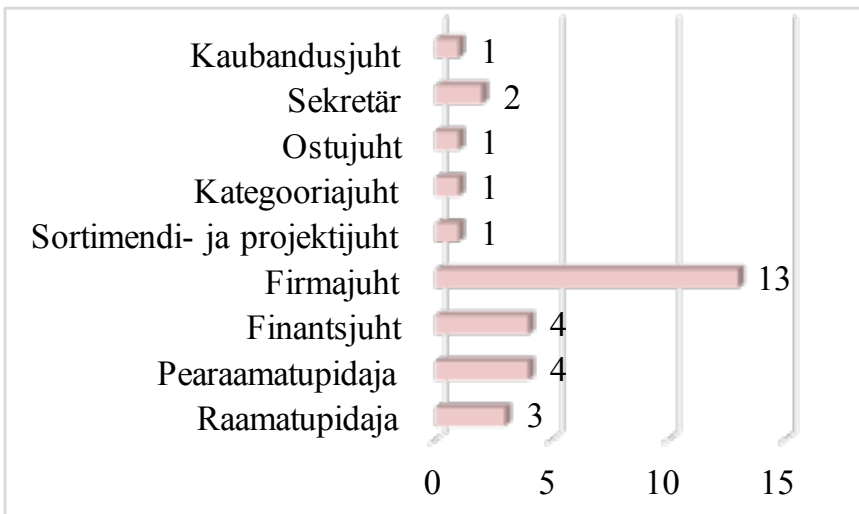
Allikas: autori koostatud

Autor soovis teada saada vastajate vanust. Kõige rohkem vastanutest ehk 36% omavad magistritaseme haridust. Samuti olid paljud vastajad ehk 29% bakalaureuse või rakendusliku kõrgharidusega.

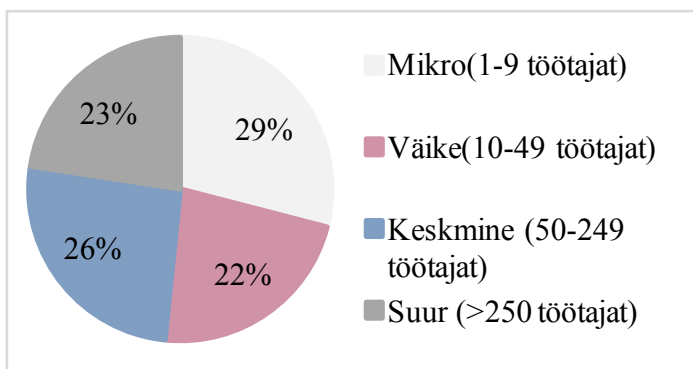
Joonis 3. Vastajate tööstaaž
Allikas: autori koostatud

Küsimusele, kui suur on vastajate tööstaaž vastas 74% vastanutest, et omavad tööstaaži rohkem kui 15 aastat. Sellele järgneb isikud tööstaažiga 11-15 aastat ja 6-10 aastat, mõlemast grupist oli vastajaid 10%.

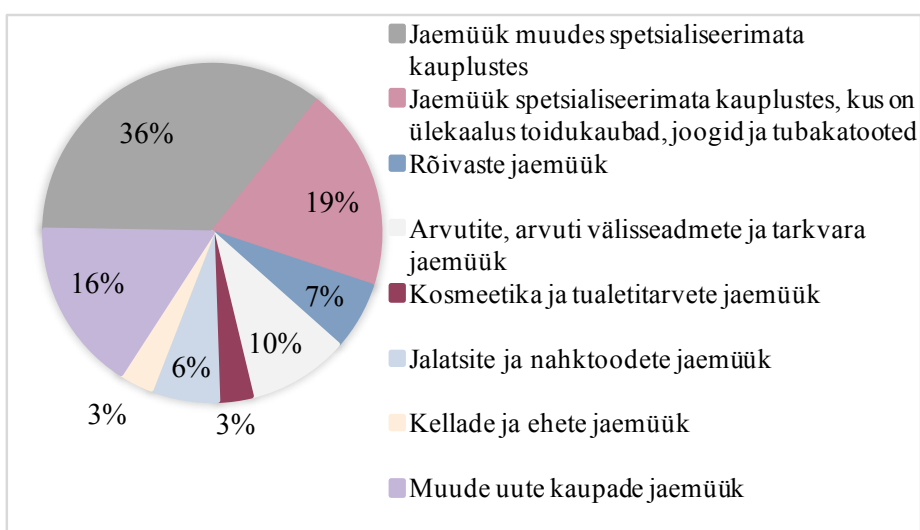
Joonis 4. Vastajate amet ettevõttes
Allikas: autori koostatud

Autor soovis välja selgitada vastajate ameti ettevõttes. Enamik vastanutest ehk 13 inimest on firmajuhid, kellele lisandusid finantsjuhid, pearaamatupidajad või raamatupidajad.

Joonis 5. Ettevõtte suuruse järgi vastajate jagunemine
Allikas: autori koostatud

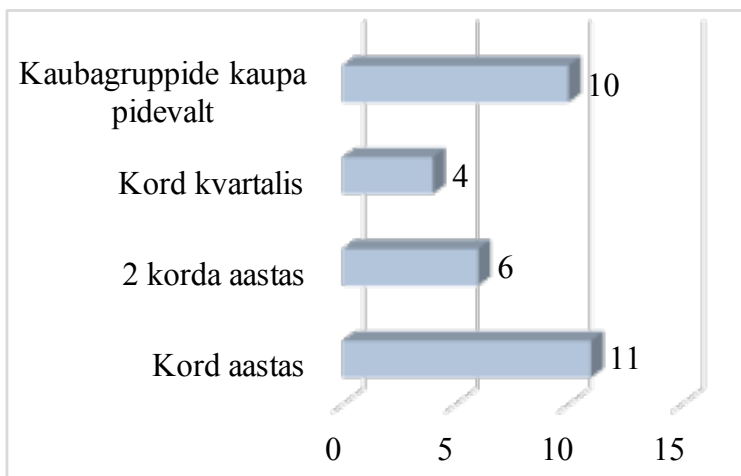
Autori eesmärk oli välja selgitada vastajate jagunemine ettevõtte suuruse järgi. 29% vastajatest töötavad ettevõttes, mis on mikroettevõtte. See võib tuleneda sellest, et küsimustik saadeti 250 ettevõttele ja valik oli tegevusalapõhine ehk saadeti jaemüügi valdkonna ettevõtetele. 26% vastanutest on keskmise suurusega ettevõtted, kus on 50-249 töötajat. 23% suured ettevõtted ja 22% väike-ettevõtted.

Joonis 6. Ettevõtete tegevusala
Allikas: autori koostatud

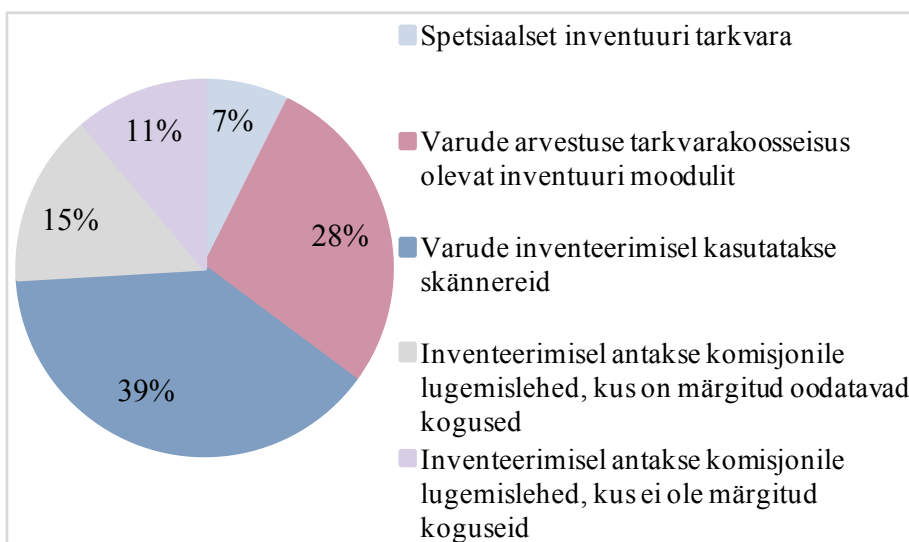
Küsimusele, mis on ettevõtte tegevusala, vastas enamik vastajatest ehk 36%, et töötab ettevõttes, mille tegevusala on jaemüük muudes spetsialiseerimata kauplustes. 19% vastanutest töötab kauplustes, kus ülekaalukalt müüakse toidukaupasid, jooke ja tubakatooted. 16% töötab ettevõttes, mis tegeleb muude uute kaupade jaemüügiga, 10% küsimustiku vastajatest töötab arvutite, arvuti välisseadmete ja tarkvara jaemüügis. 6% ettevõttes, mille tegevusala on jalatsite

ja nahktoodete jaemüük. 3% vastanutest kosmeetika ja tualetitarvete jaemüügis ja samuti 3% kellade ja ehete jaemüügis.

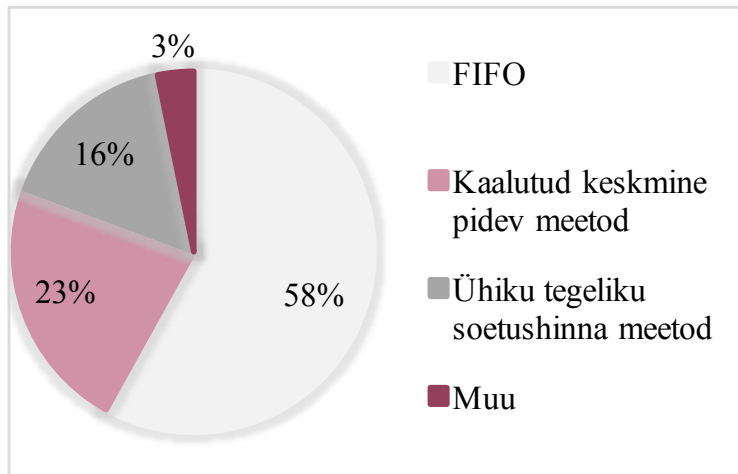
Joonis 7. Inventeerimise tihedus ettevõttes
Allikas: autori koostatud

Autor esitas küsimuse, kui tihti toimub ettevõttes inventeerimine. 11 inimest vastasid, et ettevõttes inventeeritakse varusid kord aastas. 10 inimest vastasid, et kaubagruppide kaupa pidevalt. 2 korda aastas toimub inventeerimine 6 vastanu ettevõttes ning 4 inimest vastasid, et kord kvartalis inventeeritakse varusid.

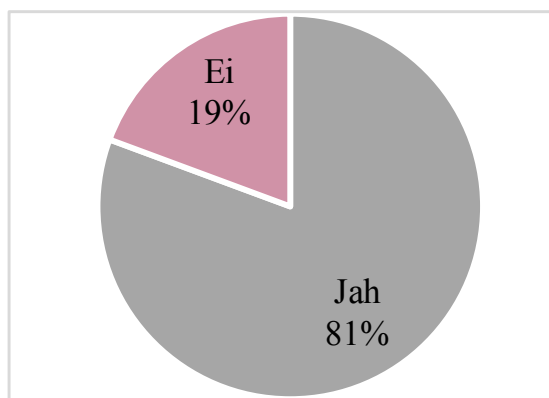
Joonis 8. Mida kasutatakse inventeerimisel
Allikas: autori koostatud

Küsimusele, milliseid vahendeid inventeerimisel kasutatakse, vastas 39%, et kasutatakse skännereid. 28% kasutab tarkvarakoosseisus olevat inventuuri moodulit. 15% kasutab lugemislehti, mis antakse komisjonile, kuhu on märgitud oodatavad kogused ning 11% kasutab lugemislehti, kuhu ei ole märgitud koguseid. 7% vastanutest kasutab inventeerimisel spetsiaalset inventuuri tarkvara. Sellest saab järeldada, et inventeerimisel kasutatakse rohkem tehnoloogilistel vahenditel põhinevaid lahendusi.

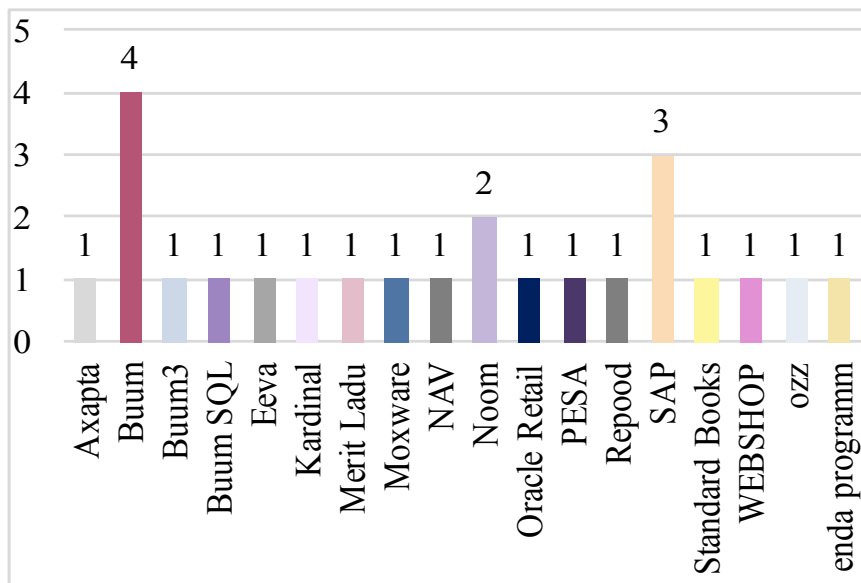
Joonis 9. Arvestusmeetodi kasutamine ettevõttes
Allikas: autori koostatud

Autor soovis teada, millist arvestusmeetodit kasutatakse ettevõtetes kõige enam. Kõige enam ehk 58% vastanutest kasutab FIFO varude arvestusmeetodit. 23% kasutab kaalutud keskmise pidevat meetodit. 16% ühiku tegeliku soetushinna meetodit ning üks vastaja mingit muud arvestusmeetodit. Kahjuks ei täiendanud vastaja, millist muud meetodit kasutatakse.

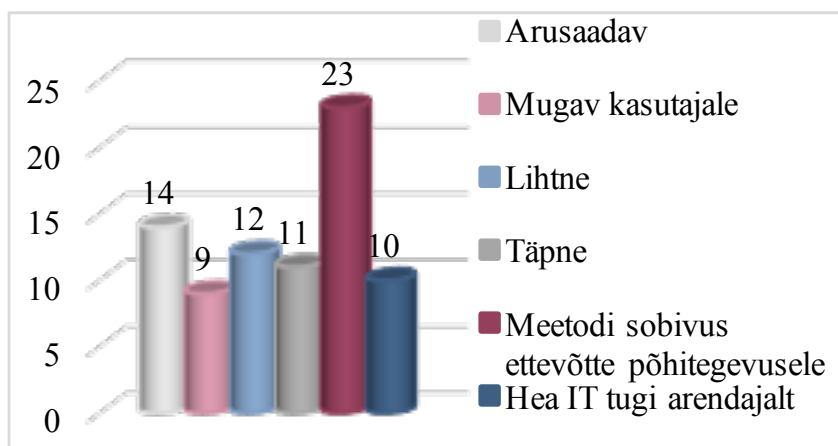
Joonis 10. Arvutiprogrammi kasutamine
Allikas: autori koostatud

Küsimusele, kas ettevõtte kasutab arvutiprogrammi varude arvestuseks, vastas 81% ehk 25 inimest, et jah kasutatakse arvutiprogrammi. 19% ehk 6 inimest vastas, et ei kasutata. Põhjus, miks osad vastajad, ei kasuta arvutiprogrammi võib olla, et ettevõtte ei ole nii suur ja varusid ei ole nii palju ning seetõttu ei ole vajadust võtta kasutusele arvutiprogramm.

Joonis 11. Millist programmi kasutatakse
Allikas: autori koostatud

Küsimusele, millist programmi kasutatakse varude arvestuseks, vastati väga erinevalt. Kõige rohkem vastati, et kasutatakse Buum programmi, seda kasutab 17% vastanutest. Need olid kõik keskmise suurusega ettevõtted. 13% vastanutest kasutab SAP programmi, need olid suured ettevõtted ning 8% Noom programmi, need olid väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted.

Joonis 12. Kasutatava arvestusmeetodi kasutamise põhjus
Allikas: autori koostatud

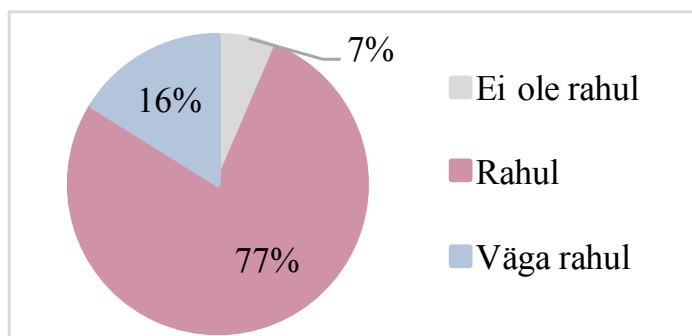
Autor soovis teada saada, miks hakati ettevõttes valitud meetodit kasutama. 23 inimest vastasid, et ettevõtte hakkas just seda arvestusmeetodit kasutama, kuna meetod sobib ettevõtte põhitegevusele. Lisaks vastas 14 inimest, et arvestusmeetod on arusaadav. 12 inimest vastas, et meetod on lihtne ning 11 inimest, et täpne. Kõige vähem vastati, et meetod on mugav kasutajale.

Tabel 12. Meetodi sobivus ettevõtte põhitegevusele

	FIFO	Kaalutud keskmine pidev meetod	Ühiku tegeliku soetushinna meetod
Hinnatõus	3,72	3,71	4,40
Hinnalangus	3,61	3,43	3,8
Inflatsioon	3,61	3,29	4,0
Aritmeetiline keskmine	3,65	3,48	4,07

Allikas: autori koostatud

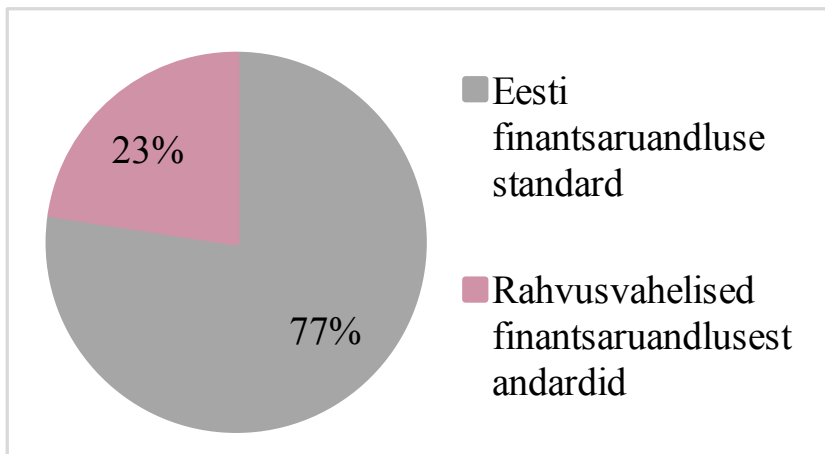
Küsimustiku vastajatele anti võimalus hinnata arvestusmeetodi sobivust ettevõtte põhitegevusele. Saab väita, et kogukeskmisele näitajale põhinedes on ühiku tegeliku soetushinna meetod (4,07) kõige sobivaim. Iga majandusolukorda eraldi vaadeledes saab väita, et hinnatõusu korral annab kõige parema tulemuse FIFO-meetod. Hinnalanguse korral on kõige kasulikum kaalutud keskmine pidev meetod. Inflatsiooni korral oleks mõistlik valida ühiku tegeliku soetushinna meetod.

Joonis 13. Meetodiga rahulolu

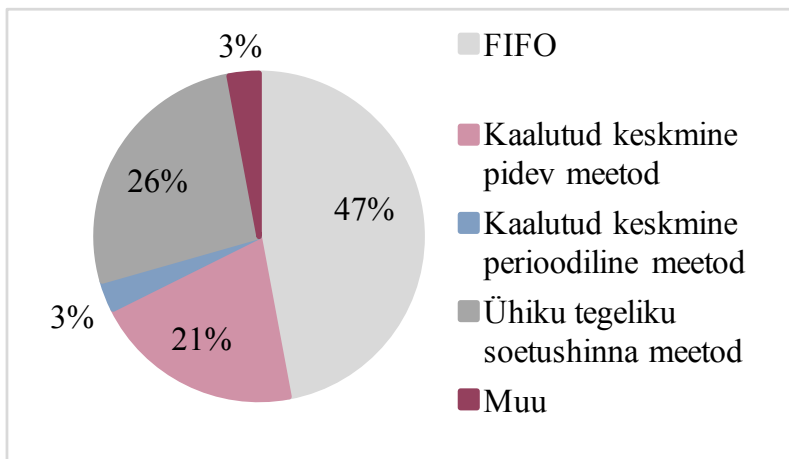
Allikas: autori koostatud

Autor soovis teada saada, kuidas on ettevõtted kasutatava meetodiga rahul. 77% vastajatest on rahul kasutatava varude arvestusmeetodiga. 16% on väga rahul meetodiga ning 7% ei ole rahul.

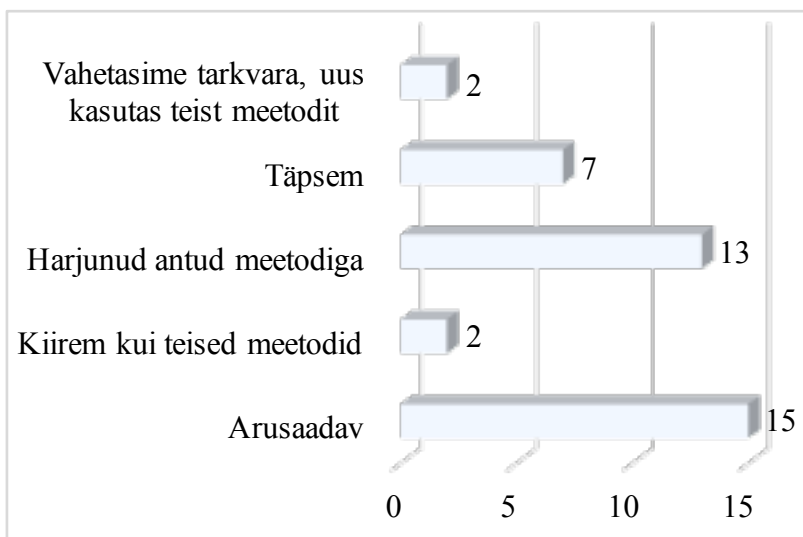
Joonis 14. EFS või IFRS
Allikas: autori koostatud

Küsimusele, millisest raamatupidamistavast lähtub ettevõtte, vastasid 77%, et aluseks on Eesti finantsaruandlus standard, 23% lähtub rahvusvahelistest finantsaruandluse standarditest.

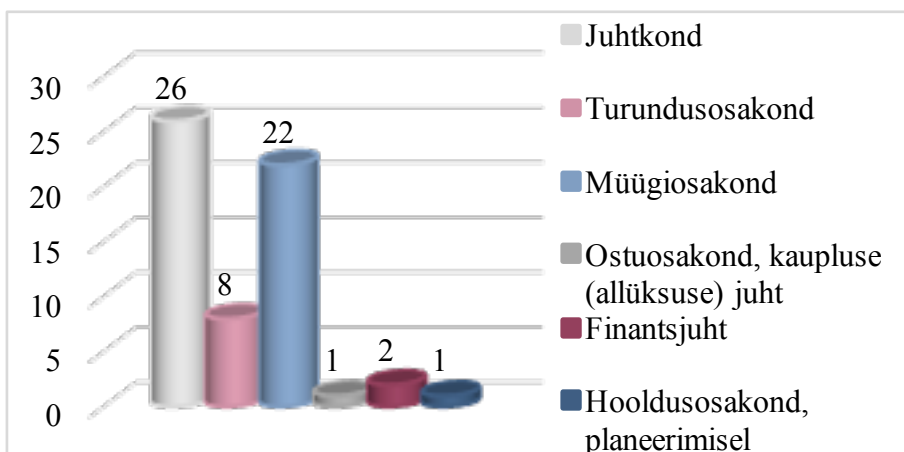
Joonis 15. Varasemalt kasutatud arvestusmeetod
Allikas: autori koostatud

Autor soovis saada teada, millist arvestusmeetodit on ettevõtted eelnevalt kasutanud. Küsimustikule vastanutest on varasemalt kasutanud kõige enam FIFO meetodit. 26% ühiku tegeliku soetushinna meetodit ja 21% kaalutud keskmist pidevat meetodit. Nii kaalutud keskmist perioodilist meetodit kui ka mingit muud meetodit on 3% vastanutest kasutanud.

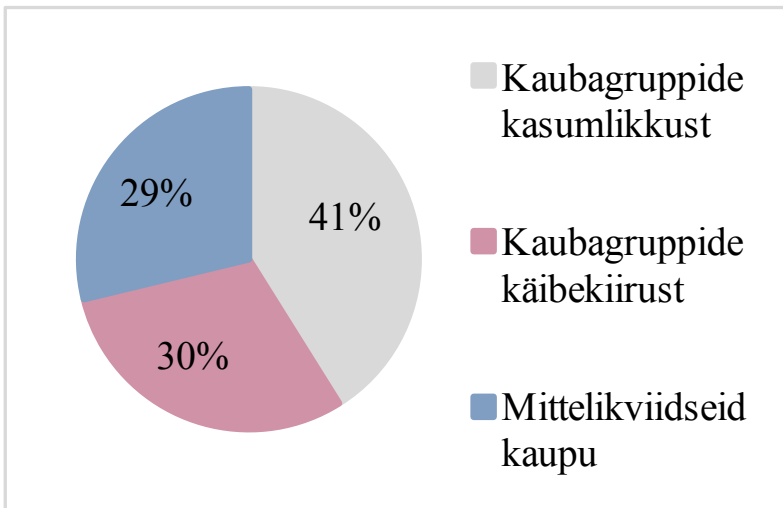
Joonis 16. Arvestusmeetodi vahetamise põhjus
Allikas: autori koostatud

Küsimusele, miks vahetati arvestusmeetodit, põhjendasid enamik küsimustikule vastanutest vahetamist sellega, et see oli arusaadav ning oldi harjunud antud meetodiga. Samuti vastati, et meetod on täpsem, kiirem kui teised meetodid ning vahetati tarkvara, kuna uus kasutas teist meetodit.

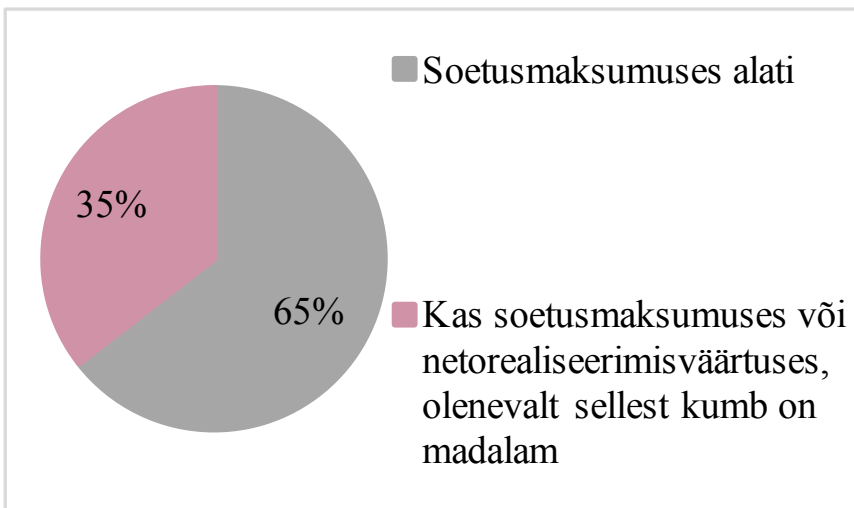
Joonis 17. Varude arvestuse andmete kasutajad
Allikas: autori koostatud

Autor soovis teada saada, kes ettevõttes kasutavad varude arvestuse andmeid. Kõige rohkem vastati, et ettevõttes kasutab varude arvestuse andmeid juhtkond, müügiosakond ja turundusosakond. Vähem vastati, et andmeid kasutavad ostuosakond, finantsjuht ning hooldusosakond.

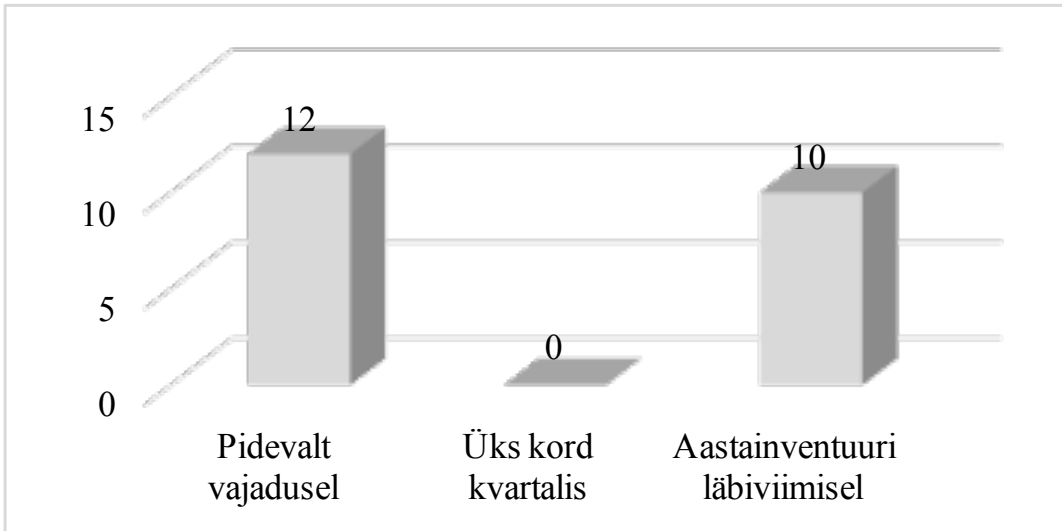
Joonis 18. Tarkvara võimalused andmete analüüsimisel
Allikas: autori koostatud

Autor soovis saada teada, kas tarkvara võimaldab analüüsida teatud andmeid. Enamik vastanutest vastasid, et tarkvara võimaldab uurida nii kaubagruppide kasumlikkust, kaubagruppide käibekiirust kui ka mittelikviidseid kaupu. Sellest võib järeldada, et tarkvarad on piisavalt põhjalikud, et on võimalik analüüsida antud andmeid.

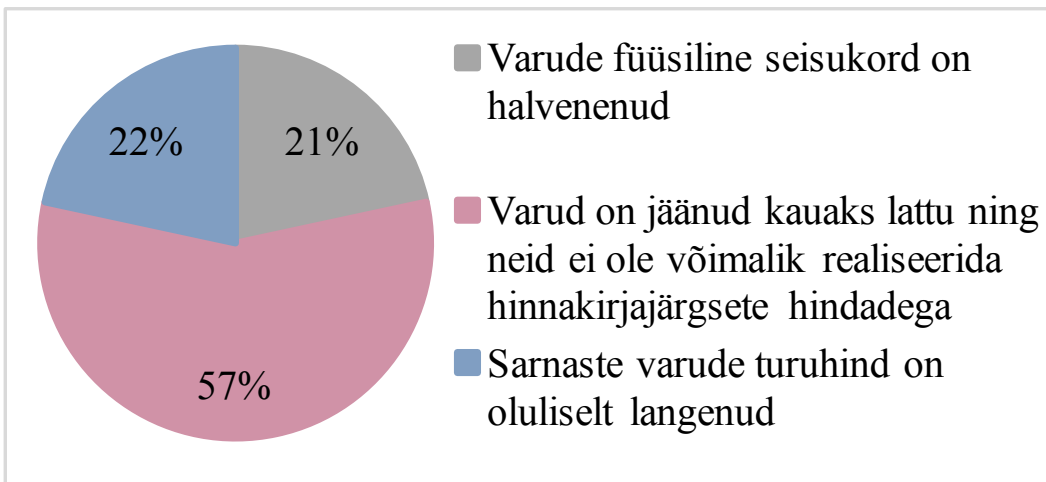
Joonis 19. Varude hindamise põhimõtted
Allikas: autori koostatud

Autor soovis saada teada, millised on ettevõtete varude hindamise põhimõtted. 65% vastanutest vastasid, et varusid hinnatakse soetusmaksumuses alati ning 35% vastasid, et kas soetusmaksumuses või netorealiseerimisväärtuses, olenevalt sellest kumb on madalam.

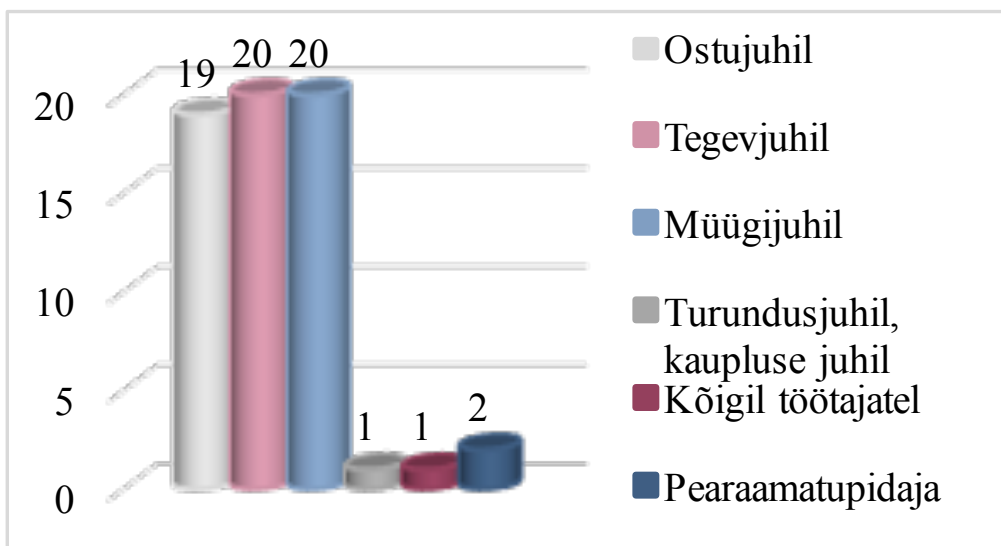
Joonis 20. Varude ümberhindamise sagedus, kui hinnatakse netorealiseerimisväärtuses
Allikas: autori koostatud

Küsimusele, kui hinnatakse netorealiseerimisväärtuses, siis kui tihti tehakse ümberhindamist, vastati kõige rohkem, et pidevalt vajadusel ja aastainventuuri läbiviimisel.

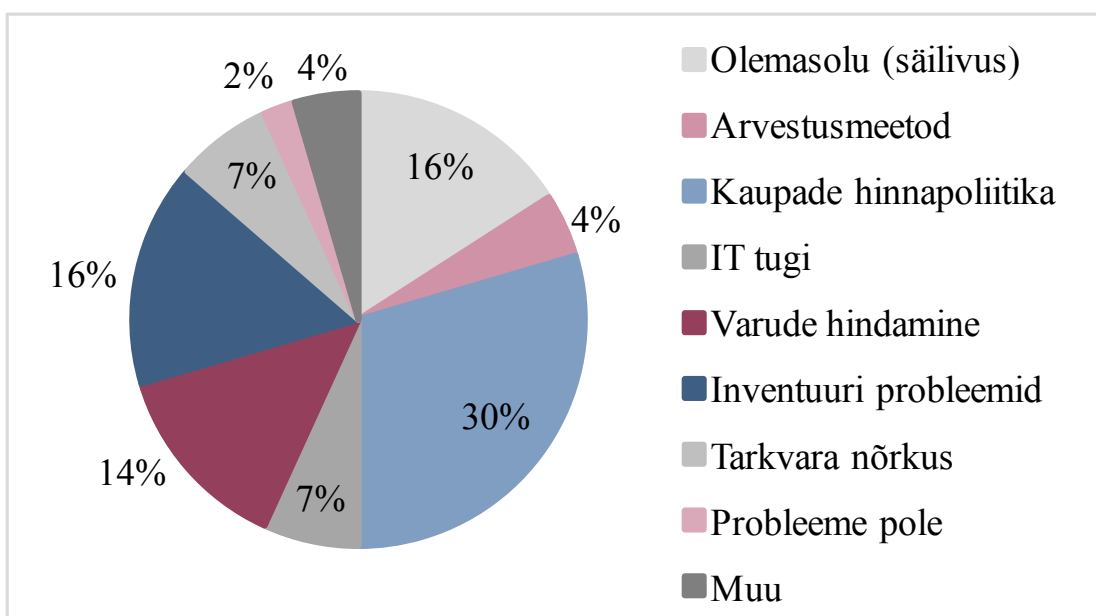
Joonis 21. Netorealiseerimisväärtusesse hindamise põhjus
Allikas: autori koostatud

Põhjus, mis puhkudel tavaliselt hinnatakse varusid netorealiseerimisväärtusesse, vastasid 57%, et varud on jäänud kauaks lattu ning neid ei ole võimalik realiseerida hinnakirjajärgsete hindadega. 22% vastanutest vastasid, et sarnaste varude turuhind on oluliselt langenud ning 21% vastasid, et varude füüsiline seisukord on halvenenud.

Joonis 22. Varude arvestussüsteemist saadava info kasutajad
Allikas: autori koostatud

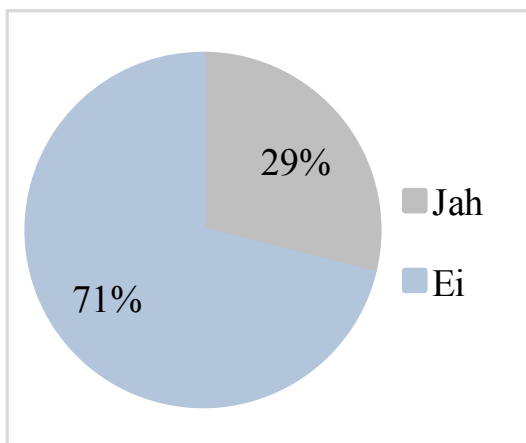
Autori eesmärk oli teada saada, kellel on võimalik teha arvestussüsteemist saadava info põhjal vajalikke otsuseid. Enim vastati, et varude arvestussüsteemist saadav info võimaldab teha otsuseid müügijuhil, tegevjuhil ja ostujuhil. Sellest võib järeldada, et nemad kasutavad ja teevad kõige sagedamini edasisi otsuseid tulenevalt nendest andmetest. Vähesed vastasid, et info võimaldab teha otsuseid turundusjuhil, pearaamatupidajal ning kõigil töötajatel.

Joonis 23. Olulisemad probleemid varude arvestamisel
Allikas: autori koostatud

Autor soovis teada saada, millised on olulisemad probleemid varude arvestamisel. Kõige rohkem ehk 30% vastas, et olulisemad probleemid varude arvestamisel seisnevad kaupade hinnapoliitikas. Nii inventuuri probleeme kui ka olemasolu (säilivust) peavad problemaatiliseks 16% vastajatest. 14% vastanutest peavad tähtsaks probleemiks varude hindamist. 7% vastanutest peavad probleemiks nii tarkvara nõrkust kui ka IT tuge.

Kui vaadelda, millist arvestusmeetodit kasutatakse ettevõttes ning milliseid probleeme esineb siis võib väita, et ettevõtetel, kes kasutavad FIFO-meetodit, on levinumaks probleemiks varude arvestamisel olemasolu (säilivus), kaupade hinnapoliitika, inventuuri probleemid ja varude hindamine. Kaalutud keskmist pidevat meetodit kasutavatel ettevõtetel on sagedaseimaks probleemiks kaupade hinnapoliitika ja tarkvara nõrkus. Ühiku tegeliku soetushinna meetodit kasutavatel ettevõtetel on oluliseimaks probleemiks varude arvestamisel kaupade hinnapoliitika.

Joonis 24. Kas esineb probleeme inventeerimisel
Allikas: autori koostatud

Autori eesmärk oli saada teada, kas ettevõtetel esineb inventeerimisel probleeme.

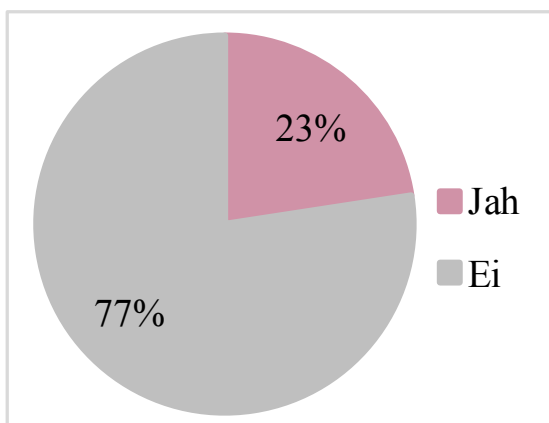
71% vastanutest vastas, et ei esine probleeme inventeerimisel ning 29% vastanutel esineb probleeme inventeerimisel.

Kõige levinumateks probleemideks varude inventeerimisel on lugemise täpsus, tehnilised probleemid ning skännerite töökindlus. Samuti on probleemiks ka kaupluste ettevalmistamine inventuuriks. Lisaks on vastatud, et probleemiks on ka olukord, kui laosüsteemis võib esineda tundmatuid tooteid. Inventeerimine on ajamahukas ning see on samuti probleemiks.

Küsimusele, kuidas toimub kiirelt rikneva ja defektse kauba arvestamine ja mahakandmine, vastati väga erinevalt. Mõnes ettevõttes toimub see igapäevaselt. Koostatakse tarkvaras

mahakandmise leht või tehakse seda igapäevaste saldомуutuste abil. Aktiga mahakandmist saab teha regulaarselt erinevate kaubagruppide osas. Kuid mõni ettevõtte kannab kauba maha selle avastamise hetkel või info saabumisel. Mõnel ettevõttel toimub vastavalt vajadusele selle hävitamine ning varudest mahakandmine. Mõnes ettevõttes on vastavad inimesed, kes igakuiselt sellega tegelevad. Lisaks vastati, et see toimub peale inventuuri ning mahakandmine toimub akti alusel. Mõnes ettevõttes toimub automaatne vastuvõtt ja õigeaegne mahakandmine. Vastati ka, et müüja kompenseerib kauba. Samuti vastati, et kaupluse töötajad esitavad andmed ja näitavad antud varud ette kaupluse juhatajale, kes teostab mahakandmise või varu tagastamise hankijale. Mahakandmised kinnitab omakorda kaubandusjuht.

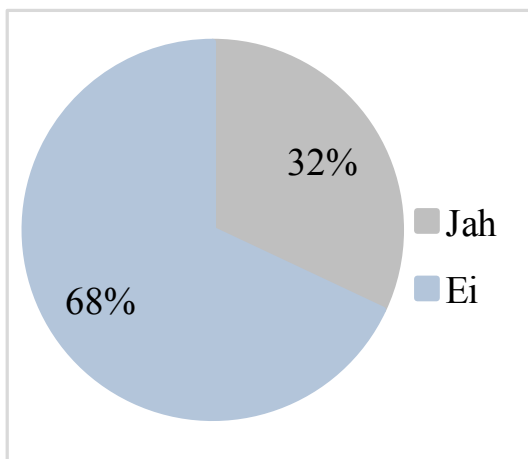
Peamised probleemid kiirelt rikneva kauba/defektiga kauba maha kandmisel on edasine käitlemine ningi jääkide nõuetekohane realiseerimine ja nende hävitamine. Defekti tuvastamine on aja kulukas. Samuti on vastatud, et probleemiks on maksustamine ja dokumentatsioon. Vastati ka, et probleemiks on rahaline kahju, sest ideaalis võiks mahakandmine jõuda nulli, kuid reaalses elus ei ole see võimalik. Samuti vastati, et kaua seisnud kaupasad ei kiputa jooksvalt maha kandma, inventuurides tuleb alati sellega tegeleda ning probleem on kui tellitakse kaupasad liiga suures koguses ja neid ei realiseerita ära realiseerimisaja jooksul ehk mahakandmised on liiga suured.

Joonis 25. Annetamine heategevusorganisatsioonile
Allikas: autori koostatud

Autor soovis teada saada, kas ettevõtted annetavad tähtaja ületanud või defektse kauba mõnele heategevusorganisatsioonile.

77% vastanutest vastas, et ettevõtte ei anneta tähtaja ületanud ja defektiga kaupu mõnele heategevusorganisatsioonile, kuid 23% vastanutest annetavad.

Joonis 26. Edaspidine annetamise võimalus
Allikas: autori koostatud

Küsimusele, kas oleks edaspidi võimalik annetada tähtaja ületanud ja defektiga kaupu mõnele heategevusorganisatsioonile, vastas 32% vastanutest, et see on võimalik, kuid 68% vastanutest välistas selle võimaluse. Seega võimalus annetada mahakantud kaubad mõnele heategevusorganisatsioonile, kus need leiaksid sihtotstarbelist kasutamist oleks tunduvalt parem lahendus kui olukord, kus kaubad maha kantakse ja hävitatakse.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid varude arvestuse meetodeid kasutatakse jaekaubanduse ettevõtetes Eestis ning anda hinnang varude arvestuse probleemidele.

Lõputöö põhineb erinevatel eesti- ja inglisekeelsetel raamatutel ja interneti allikatel.

Töö alguses püstitati 4 uurimisküsimust, millele sai vastatud. Vastused anti põhinedes küsimustikust saadud vastuste analüüsile. Küsimustikule vastas kokku 31 ettevõtte esindajat. Uuriti ettevõtteid, kelle tegevusalaks oli jaekaubandus.

Järgnevalt on esitatud lõputöö uuringu järeldused:

1. Inventeerimine toimub üldjuhul ettevõtetes kas üks kord aastas või kaubagruppide kaupa pidevalt. Inventeerimisel kasutatakse kõige rohkem skännereid ning tarkvarakoosseisus olevat inventuuri moodulit.
2. Kõige rohkem kasutatakse FIFO-meetodit. Küsimustikule vastanud põhjendasid oma valikut kõige enam sellega, et meetod on arusaadav ning see sobib ettevõtte põhitegevusega. Enamik vastanutest kasutab varude arvestamisel tarkvara ning kõige levinumateks tarkvaradeks on Buum ja SAP. Buumi kasutavad keskmise suurusega ettevõtted ja SAP-i suured ettevõtted.
3. Enamikel vastanuist ei esine inventeerimisel probleeme. Need, kes viitasid probleemide olemasolule väitsid, et probleemideks on lugemise täpsus, tehnilised probleemid ning skännerite töökindlus. Samuti ka problemaatiline kaupluste ettevalmistamine inventuuriks ning võib tekkida olukordi, kui laosüsteemis esineb tundmatuid tooteid. Lisaks leiti, et inventeerimine on ajamahukas tegevus.
4. Olulised probleemid varude arvestusel seisnevad hinnapoliitikas. Samuti on küsimustikule vastanud pidanud problemaatiliseks inventuuri läbiviimisel tekkivaid probleeme ning kaupade olemasolu ehk säilivust. Lisaks nimetati veel varude hindamist, tarkvara ja IT toe nõrkust.

Kokkuvõtteks võib märkida, et autori püstitatud eesmärk sai täidetud, kuid arvestades seda, et Eestis on väga palju jaemüügiga tegelevaid ettevõtteid, kellest vastas ainult 31 ettevõtet, siis ei saa konkreetseid väiteid esitada.

Ettevõtetele teeb autor ettepaneku, et võiks luua süsteemi tähtaja ületanud või defektiga kauba sihipäraseks kasutamiseks või annetamiseks puudustkannatanutele. Selleks võiks kasutada ka teatud mittetulundusühinguid või huvigruppe, kes töötavad selle nimel, et toimetatda ettevõtete annetatud kaupu mõnele heategevusorganisatsioonile.

SUMMARY

INVENTORY ACCOUNTING IN ESTONIAN RETAILING COMPANIES

Marian Heile

The aim of the graduation paper is to find out, which kind of inventory accounting methods are used in the retail establishments in Estonia and assess the problems related to the calculation of stock.

The graduation paper is based on different books and Internet sources in the Estonian and English language.

At the beginning of the paper, 4 research questions are established, which find answers in the paper. The results are based on the analysis of the responses received to the questionnaire. The questionnaire was carried out in 31 enterprises. Only retail enterprises were included in the survey.

The deductions based on the results of the survey are as follows:

1. Inventory check is generally carried out in enterprises once or twice a year or continuously by product groups. Inventory checks are mostly carried out by using scanners and the inventory module included in the software.
2. The most popular method applied is the FIFO method. The respondents mostly justified their choices by the fact that the method is comprehensible and in conformity with the enterprise's main field of activity. Most respondents use software for the inventory check and the most widespread software types are Buum and SAP. Buum is used by medium-sized enterprises and SAP is used by big enterprises.
3. Most respondents have no problems related to inventory check. Those respondents who referred to problems brought out facts like the accuracy of accounting, technical problems and durability of scanners. Problems may occur in relation to the preparation of problematic shops for inventory check and situations may occur that unidentified goods

are found in the warehouse system. Besides, it is mentioned that inventory is a time-consuming activity.

4. Important problems related to the calculation of stock are connected with the price policy. Respondents have also brought out issues that may occur during the inventory check and the expiry dates of the goods. In addition, also the valuation of stocks, software and the insufficient IT support are mentioned.

In conclusion, it may be pointed out that the aim established by the author has been accomplished, but taking into account that the number of retailers is very big in Estonia, the number of respondents – 31 enterprises is insufficient for drawing comprehensive conclusions.

A recommendation is made to enterprises to create a system, which systematically deprecates expired or defective goods and donates them to people indeed. For that purpose non-profit organizations or interest groups could be involved, who would work for the purpose to deliver donated goods to some charity organisation.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Accounting For Management. (kuupäev puudub). *Average costing method*. Kasutamise kuupäev: 23. 11 2018. a., allikas Accounting For Management:
<https://www.accountingformanagement.org/weighted-average-costing-method-of-inventory-valuation/>
- Accounting For Management. (kuupäev puudub). *Specific identification method*. Kasutamise kuupäev: 22. 11 2018. a., allikas Accounting For Management:
<https://www.accountingformanagement.org/specific-identification-method/>
- Alver, L., & Alver, J. (2017). *Finantsarvestus*. Tallinn: Deebet.
- Averkamp, H. (kuupäev puudub). *Inventory and Cost of Goods Sold*. Kasutamise kuupäev: 22. 11 2018. a., allikas AccountingCoach, LLC:
<https://www.accountingcoach.com/inventory-and-cost-of-goods-sold/explanation/4>
- Blystone, D. (4. 07 2018. a.). *Understanding Periodic vs. Perpetual Inventory*. Allikas: Investopedia, LLC:
<https://www.investopedia.com/articles/investing/053115/understanding-periodic-vs-perpetual-inventory.asp>
- Bowers, J. (12. 07 2017. a.). Hitting the Books: A Guide to Retail Accounting. *Business.com*.
- Bragg, S. (01. 06 2018. a.). Perpetual FIFO. *AccountingTools ACCOUNTING CPE COURSES & BOOKS*.
- Bragg, S. (05. 08 2017. a.). *Specific identification method*. Kasutamise kuupäev: 29. 10 2018. a., allikas AccountingTools: <https://www.accountingtools.com/articles/2017/5/8/specific-identification-method>
- Bragg, S. (07. 09 2017. a.). *Periodic inventory system*. Allikas: AccountingTools:
<https://www.accountingtools.com/articles/2017/5/13/periodic-inventory-system>
- Bragg, S. (29. 05 2018. a.). Periodic FIFO. *AccountingTools ACCOUNTING CPE COURSES & BOOKS*.
- CFI Education Inc. (kuupäev puudub). *Weighted Average Cost Method*. Kasutamise kuupäev: 29. 10 2018. a., allikas corporatefinanceinstitute:
<https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/accounting/weighted-average-cost-method/>

- DashBurst. (02. 11 2017. a.). *Proper Inventory Management Means Customers Get What They Want and When*. Allikas: Small Business Trends LLC: <https://smallbiztrends.com/2016/06/inventory-management-issues.html>
- Fazal, H. (2. 06 2011. a.). *Why LIFO is not permissible under IFRS?* Allikas: PakAccountants.com: <https://pakaccountants.com/why-lifo-is-prohibited-under-international-accounting-standards/>
- FinancesOnline. (05. 10 2018. a.). *Various Types of Inventory Management Systems for Your Business*. Allikas: FinancesOnline: <https://financesonline.com/various-types-of-inventory-management-systems-for-your-business/>
- GEP. (kuupäev puudub). *INVENTORY MANAGEMENT*. Kasutamise kuupäev: 29. 10 2018. a., allikas GEP: <https://www.gep.com/supply-chain-services/inventory-management>
- Harpercollege. (kuupäev puudub). *Chapter 5 Accounting for inventories*. Kasutamise kuupäev: 29. 10 2018. a., allikas harpercollege: https://www.harpercollege.edu/academics/academic_support/tutoring/subjects/pdf/ACC101-Chapter5new.pdf
- Hermanson, R. H., Edwards, J. D., & Maher, M. W. (2010). *Accounting Principles: A Business Perspective, Financial Accounting*.
- Jan, I. (kuupäev puudub). *Perpetual vs Periodic Inventory System*. Kasutamise kuupäev: 12. 11 2018. a., allikas AccountingExplained.com: <https://accountingexplained.com/financial/inventories/perpetual-vs-periodic-system>
- Kieso, D. E., Weygandt, J. J., Warfield, T. D., & viidatud Freedman, J. (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 08. 11 2018. a., allikas <https://yourbusiness.azcentral.com/accounting-merchandise-inventory-17061.html>
- Kümnik, A. (13. 11 2000. a.). *Finance*. Kasutamise kuupäev: 27. 06 2016. a., allikas http://web.finance.ee/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=2
- Lacoma, T. (kuupäev puudub). *What Are the Disadvantages of Using Periodic Inventory in a Large Organization?* Kasutamise kuupäev: 22. 11 2018. a., allikas Small Business - Chron.com: <https://smallbusiness.chron.com/disadvantages-using-periodic-inventory-large-organization-24686.html>
- Lumen Learning. (kuupäev puudub). *Methods Under a Periodic Inventory System*. Kasutamise kuupäev: 12. 12 2018. a., allikas Lumen Financial Accounting: <https://courses.lumenlearning.com/sanjacinto-finaccounting/chapter/methods-under-a-perpetual-inventory-system/>
- Murray, J. (17. 08 2018. a.). *LIFO (Last-In-First-Out) Inventory Cost Method*. Allikas: The Balance Small Business: <https://www.thebalancesmb.com/lifo-last-in-first-out-inventory-cost-method-398323>

- Otsus-Carpenter, M. (18. 11 2014. a.). *Varude arvestusest Eesti hea raamatupidamistava alusel*. Allikas: RMP EESTI OÜ: <https://www.rmp.ee/raamatupidamine/raamatupidamine-yldiselt/varude-avestusest-eesti-hea-raamatupidamistava-alusel-2014-11-18>
- Peavler, R. (06. 06 2018. a.). *Choosing a Periodic or Perpetual Inventory System*. Allikas: The Balance Small Business: <https://www.thebalancesmb.com/choosing-periodic-or-perpetual-inventory-system-392936>
- QuickBooks Canada Team. (kuupäev puudub). *Choosing the Best Inventory Method for Your Retail Store*. Kasutamise kuupäev: 29. 10 2018. a., allikas Intuit Inc: <https://quickbooks.intuit.com/ca/resources/inventory/choosing-best-method-retail/>
- Raamatupidamise ABC. (12. 07 2010. a.). *Raamatupidamise ABC*. Kasutamise kuupäev: 26. 06 2016. a., allikas <http://raamatupidamise-abc.ee/raamatupidamiskohustuslase-kasutatavad-arvestuspohimotted-ja-informatsiooni-esitusviis/>
- Rahkema, M. (20. 12 2017. a.). *Varude inventuuri meelespea*. Allikas: Raamatupidaja.ee: <http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2017/12/20/varude-inventuuri-meelespea>
- Rauscher, J. (26. 06 2015. a.). *Inventory Issues and New Retail Technology Solutions*. Allikas: Supply & Demand Chain Executive: <https://www.sdexec.com/warehousing/article/12081482/inventory-issues-and-new-retail-technology-solutions-industry-focus-technology>
- RTJ 4. (23. 12 2017. a.). Allikas: <https://www.riigiteataja.ee/aktiivis/1231/2201/7054/Lisa%20%20-%20RTJ%20%20-%202017.pdf#>
- Surbhi, S. (27. 06 2015. a.). *Difference Between Perpetual and Periodic Inventory System*. Allikas: KeyDifferences: <https://keydifferences.com/difference-between-perpetual-and-periodic-inventory-system.html>
- Tikk, J. (2016). *Finantsarvestus*. Tallinn.
- Torus Solutions JSC. (23. 09 2014. a.). *Inventory management issues in Retail, Distribution and Manufacturing*. Allikas: European Dynamics Partner Alliance: <http://www.dynamicseurope.eu/news/inventory-management-issues-retail-distribution-manufacturing-2/>
- Tun, Z. T. (kuupäev puudub). *Why LIFO Is Banned Under IFRS (XOM)*. Kasutamise kuupäev: 29. 10 2018. a., allikas Investopedia, LLC: <https://www.investopedia.com/articles/investing/042115/why-last-first-out-banned-under-ifs.asp>

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Varude arvestus jaemüügiga tegelevates ettevõtetes

Lugupeetud vastaja!

Olen Marian Heile, Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna tudeng. Teen oma rakenduskõrghariduse lõputööd teemal "Varude arvestus jaemüügiga tegelevates ettevõtetes" ja palun Teie abi selle valmimisel. Küsitluse eesmärgiks on välja selgitada kuidas toimub jaemüügiga tegelevates ettevõtetes varude arvestus ja inventeerimine ning mis on nende peamisteks probleemideks. Küsitluse täitmine võtab aega maksimaalselt 10 minutit ja on anonüümne (vastuseid kasutatakse ainult üldistatud kujul).

Hindan Teie panust kõrgelt,
tänan!

* Kohustuslik

Vastaja vanus? *

18-25

26-35

36-45

46-55

56+

Vastaja haridus? *

Keskharidus

Kesk-eriharidus

Bakalaureus või rakenduskõrgharidus

Magister

Doktor

Vastaja tööstaaž? *

puudub

kuni 5 aastat

6-10 aastat

11-15 aastat

15+ aastat

Amet ettevõttes? *

Raamatupidaja
Peاراamatupidaja
Finantsjuht
Firmajuht
Muu:

Ettevõtte suurus? *

Mikro(1-9 töötajat)
Väike(10-49 töötajat)
Keskmine (50-249 töötajat)
Suur (>250 töötajat)

Ettevõtte tegevusala? *

Jaemüük muudes spetsialiseerimata kauplustes
Jaemüük spetsialiseerimata kauplustes, kus on ülekaalus toidukaubad, joogid ja tubakatooted
Rõivaste jaemüük
Arvutite, arvuti välisseadmete ja tarkvara jaemüük
Kosmeetika ja tualetitarvete jaemüük
Jalatsite ja nahktoodete jaemüük
Elektriliste kodumasinade jaemüük
Muude uute kaupade jaemüük
Kellade ja ehete jaemüük
Muu toidukaupade jaemüük
Jaemüük posti või interneti teel

Kui tihti toimub kaubavarude inventeerimine Teie ettevõttes? *

Kord aastas
2 korda aastas
Kord kvartalis
Kaubagruppide kaupa pidevalt

Inventeerimisel kasutatakse (valida võib mitu vastust) *

Spetsiaalset inventuuri tarkvara
Varude arvestuse tarkvara koosseisus olevat inventuuri moodulit
Varude inventeerimisel kasutatakse skännereid
Mõningate varude puhul määratakse kogus analüütiliselt (näiteks puistematerjalid, kangarullid vms)
Inventeerimisel antakse komisjonile lugemislehed, kus on märgitud oodatavad kogused
Inventeerimisel antakse komisjonile lugemislehed, kus ei ole märgitud koguseid

Millist varude arvestusmeetodit kasutatakse ettevõttes? *

FIFO
Kaalutud keskmine pidev meetod
Kaalutud keskmine perioodiline meetod
Ühiku tegeliku soetushinna meetod

Muu:

Kas ettevõtte kasutab arvutiprogrammi varude arvestuseks? *

Jah

Ei

Kui vastasite eelmisele küsimusele jah, siis millist programmi kasutatakse ettevõttes varude arvestuseks?

Teie vastus

Palun valige loetelust, miks hakkas ettevõtte just seda arvestusmeetodit kasutama? (valida võib mitu vastust) *

Arusaadav

Mugav kasutajale

Lihtne

Täpne

Meetodi sobivus ettevõtte põhitegevusele

Hea IT tugi arendajalt

Palun hinnake meetodi sobivust ettevõtte põhitegevusele? ("1" - väga halb kuni "5" - väga hea). *

Hinnatõus

Hinnalangus

Inflatsioon

Hinnatõus

Hinnalangus

Inflatsioon

Kuidas olete rahul antud arvestusmeetodiga? *

Ei ole rahul

Rahul

Väga rahul

Millisest raamatupidamistavast lähtub organisatsioon, varude raamatupidamises? *

Eesti finantsaruandluse standard

Rahvusvahelised finantsaruandluse standardid

Millist arvestusmeetodit olete varasemalt kasutanud? (valida võib mitu vastust) *

FIFO

Kaalutud keskmine pidev meetod

Kaalutud keskmine perioodiline meetod

Ühiku tegeliku soetushinna meetod

Muu:

Lähtudes eelnevast küsimusest, palun põhjendage oma arvamust, miks kasutasite varem valitud meetodit (kui valite „muu“, siis palun täpsustage oma arvamust. Valida võib mitu vastust) *

Arusaadav

Kiirem kui teised meetodid

Harjunud antud meetodiga

Täpsem

Muu:

Kes veel kasutab ettevõttes varude arvestuse andmeid? (Valida võib mitu vastust) *

Juhtkond

Turundusosakond

Müügiosakond

Muu:

Kas tarkvara võimaldab analüüsida (valida võib mitu vastust) *

Kaubagruppide kasumlikkust

Kaubagruppide käibekiirust

Mittelikviidseid kaupu

Kas ettevõttes hinnatakse varusid *

Soetusmaksumuses alati

Kas soetusmaksumuses või netorealiseerimisväärtuses, olenevalt sellest kumb on madalam

Kui hinnatakse netorealiseerimisväärtuses, siis kui tihti tehakse ümberhindamist?

Pidevalt vajadusel

Üks kord kvartalis

Aastainventuuri läbiviimisel

Näiteks: kui hinnatakse netorealiseerimisväärtusesse, siis on sagedasemaks põhjuseks: (valida võib mitu vastust)

Varude füüsiline seisukord on halvenenud

Varud on jäänud kauaks lattu ning neid ei ole võimalik realiseerida hinnakirjajärgsete hindadega

Sarnaste varude turuhind on oluliselt langenud

Kas varude arvestussüsteemi info võimaldab teha otsuseid (valida võib mitu vastust) *

Ostujuhil

Tegevjuhil

Müügijuhil

Muu:

Millised on olulisemad probleemid varude arvestusel? (valida võib mitu vastust) Kui valite "muu", siis palun täpsustage *

Olemasolu (säilivus)

Arvestusmeetod

Kaupade hinnapoliitika

IT tugi

Varude hindamine

Inventuuri probleemid

Tarkvara nõrkus

Muu:

Kas esineb probleeme inventeerimisel? *

Jah

Ei

Kui vastasite eelmisele küsimusele jah, siis millised on peamised probleemid inventeerimisel?

Teie vastus

Kuidas toimub kiirelt rikneva kauba ja defektiga kauba arvestamine ja maha kandmine? *

Teie vastus

Millised on peamised probleemid kaupade maha kandmisega ja kiirelt rikneva kauba/defektiga kauba maha kandmisega? *

Teie vastus

Kas tähtaja ületanud kaubad ja defektiga kaubad annetakse mõnele heategevusorganisatsioonile? *

Jah

Ei

Kui vastasite eelmisele küsimusele ei, siis kas oleks edaspidi võimalik annetada?

Jah

Ei